

**Tupakkalain mukaisen valvonnan kehittäminen etätarkastusten
avulla**

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Hämeenlinna, Biotalouden liiketoiminnan kehittäminen

Syksy 2021

Anna Petäjäniemi

Tekijä	Anna Petäjäniemi	Vuosi 2021
Työn nimi	Tupakkalain mukaisen valvonnan kehittäminen etätarkastusten avulla	
Ohjaaja	Tuija Pirttijärvi	

TIIVISTELMÄ

COVID-19 kriisin alkaessa maaliskuussa 2020 Helsingissä tupakkalain valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten tekeminen kohteissa keskeytettiin. Tupakkavalvontaan alettiin kehittää omaa toimintamallia suunnitelmallisen valvonnan toteuttamiseen etänä, koska tiedossa oli, että jotkut viranomaiset tekevät etätarkastuksia.

Työn tavoitteena oli kehittää Helsingin kaupungin tupakkavalvontaa erityisesti etätarkastusten osalta ja luoda tupakkalain mukaisen valvontasuunnitelman tueksi käytännöt, joiden perusteella perinteinen kohteessa tehtävä tarkastus voidaan korvata etätarkastuksella laadukkaasti ja siten, että tarkastuksista on hyötyä sekä valvontakohteille että viranomaiselle. Tavoitteena oli myös saada valvonta aikaisempaa vaikuttavammaksi ja asiakaslähtöisemmäksi. Tutkimusta varten kerättiin aineistoa haastattelemalla etätarkastamisesta eri viranomaisia, lähettämällä kysely tehdyistä etätarkastuksista valvontakohteille sekä tupakkavalvonnan työpajalla. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Helsingin kaupungin ympäristöpalveluiden ympäristöterveysyksikkö.

Etätarkastaminen soveltuu tupakkalain mukaiseen valvontaan, kun se kohdennetaan riskinarvioinnin ja valvontahistorian perusteella. Muiden viranomaisten kokemukset etävalvonnasta tukevat tätä. Etätarkastusmallia on vielä syytä kehittää tarkastuskohteille annettavan ohjeistuksen sekä käytössä olevan kyselyohjelman osalta, jotta etätarkastus olisi asiakaslähtöisempi valvontakohteille.

Avainsanat tupakkalaki, etätarkastus, ympäristöterveydenhuolto

Sivut 59 sivua ja liitteitä 5 sivua

Author	Anna Petäjäniemi	Year 2021
Subject	Developing the Control under Tobacco Act with Remote Inspections	
Supervisor	Tuija Pirttijärvi	

ABSTRACT

At the beginning of the COVID-19 crisis in March 2020 in Helsinki, inspections in accordance with the Tobacco Control Plan were suspended. Tobacco control began to develop its own approach to carrying out systematic remote inspections, as some authorities were conducting remote inspections as well.

The aim of the thesis was to develop the City of Helsinki's tobacco control, especially with regard to remote inspections, and to create practices to support the Control plan according to the Tobacco Act. The aim was also to make supervision more effective and customer-oriented. For this study, material was collected by interviewing various authorities about remote inspection, sending a questionnaire about the remote inspections carried out to the control sites and at the tobacco control workshop. The Environmental Health Unit of the City of Helsinki's Environmental Services commissioned this thesis.

Remote inspection is suitable for control under the Tobacco Act when it is targeted based on risk assessment and control history. The experience of other authorities with remote monitoring supports this. The remote inspection model still needs to be developed in terms of guidelines for inspection sites and the existing survey program, in order to make remote inspection more customer-oriented for inspection sites.

Keywords Tobacco Act, remote inspection, environmental health care

Pages 59 pages and appendices 5 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tavoite ja tutkimuskysymykset	3
3	Tupakkavalvonnan toimintaympäristö.....	3
3.1	Tupakkalainsäädäntö ja sen keskeisimmät muutokset	5
3.2	Tupakkavalvonnan maksullisuus.....	9
3.3	Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta Helsingissä	9
3.3.1	Tupakkavalvonnan toimintaympäristön muutokset Helsingissä	12
3.3.2	Toteutunut tupakkalain mukainen valvonta ja tarkastuksilla havaitut puutteet Helsingissä.....	13
3.3.3	Kestävä kehitys Helsingin kaupungin tupakkavalvonnassa	16
4	Poimintoja kansainvälisestä tupakkalainsäädännöstä	17
5	Etätarkastaminen	19
5.1	Helsingin kaupungin tupakka- ja lääkelain etätarkastusmalli.....	20
5.2	Turvallisuus- ja kemikaalivirasto	23
5.3	Ruokavirasto	24
5.4	Helsingin pelastuslaitos.....	25
5.5	Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea	26
6	Tutkimusmenetelmät	27
6.1	Perustelut valituille menetelmille	28
6.1.1	Teemahaastattelu	29
6.1.2	Kysely vähittäismyyntipaikoille	30
6.1.3	Tupakkavalvonnan työpaja	31
7	Yhteenveto tutkimustuloksista	32
7.1	Asiantuntijoiden teemahaastattelut.....	32
7.1.1	Tarkastusten tekeminen	33
7.1.2	Etätarkastaminen ja soveltuvat kohteet	34
7.1.3	Etävalvonnan edut ja haasteet.....	35
7.1.4	Etävalvonnan tulevaisuus.....	37
7.2	Kysely vähittäismyyntipaikoille	37
7.2.1	Taustatiedot	38
7.2.2	Etätarkastusmallin asiakaslähtöisyys	39
7.2.3	Etänä toteutettavan tupakkavalvonnan vaikuttavuus.....	44
7.2.4	Muut huomiot kyselystä	47

7.3	Tupakkavalvonnan työpaja	47
8	Pohdinta	51
8.1	Saavatko toimijat etätarkastuksista riittävästi tukea tupakkalain vaatimusten toteutumiseen toimipaikassa?.....	52
8.2	Saadaanko etätarkastuksilla tarpeeksi tietoa toimipaikasta tupakkalain näkökulmasta?	53
8.3	Voidaanko muita kokemuksia etätarkastuksista hyödyntää tupakkalain valvonnassa?	54
8.4	Millaisilla käytännöillä voidaan tupakkalain mukainen tarkastus toimipaikassa korvata etätarkastuksella Helsingissä?	55
8.5	Tutkimuksen luotettavuus	57
9	Johtopäätökset	57
9.1	Jatkotutkimus ja -kehittämisaiheita.....	58
	Lähteet.....	60

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1 Työn toteutus: Menetelmät, joilla pyrittiin saamaan vastaus asetettuihin tutkimuskysymyksiin	28
Kuva 2 Vastanneiden myyntipaikkojen jakaantuminen myyntipaikan tyypin mukaan, n=51	39
Kuva 3 Vastaajien mielipide ”Sähköpostissa annettu ohjeistus etätarkastuslomakkeen täydentämiseen oli”. n=51	40
Kuva 4 Vastausten jakaantuminen kysymykseen miten etätarkastuksen kysymyksiin vastaaminen onnistui sähköisellä lomakkeella? n=51	41
Kuva 5 Vastaukset kysymykseen ”Kuinka etätarkastusta tulisi kehittää”. Valintoja tehtiin yhteensä 55 kappaletta	42
Kuva 6 Vastausten jakaantuminen kysymykseen kuinka tupakkalain vaatimukset myyntipaikoille olivat tiedossanne ennen etätarkastusta? n=50	44
Kuva 7 Vastaukset kysymykseen pohditteko tupakkalain vaatimuksia etätarkastuskyselyä täydentäessänne? Yhteensä n=50.....	45
Kuva 8 Vastaukset kysymykseen ”Oletteko saaneet ohjeistusta ja neuvontaa tarkastuskäynneillä myyntipaikassanne paikan päällä tupakkalain vaatimusten toteutumiseen?” n=51	46

Kuva 9 Helsingin tupakkavalvonnan SWOT-analyysi.....	48
Kuva 10 Helsingin tupakkavalvonnan TOWS.....	50
Kuva 11 Helsingin tupakkavalvonnan PESTEL-analyysi	51
Taulukko 1 Tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksen havainnot Helsingissä 2019	15
Taulukko 2 Tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksen havainnot Helsingissä 2020	16
Taulukko 3 Tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksen havainnot Helsingissä 2021 (tammi-huhtikuu).....	16
Taulukko 5 Helsingin tupakkatuotteiden vähittäismyynnin etätarkastamiseen valitut Vati-lomakkeen rivit.....	21

Liitteet

Liite 1	Teema-alueet
Liite 2	Palautekysely etätarkastetuille vähittäismyyntipaikoille

1 Johdanto

Kunnan velvoitteista hoitaa tupakkalain mukaista valvontaa on säädetty tupakkalaissa (549/2016). Tupakkalaissa ei suoraan kerrota sitä, millä keinoilla tarkastus tulisi tehdä. Perinteisesti tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset on tehty käymällä tarkastuskohteissa paikan päällä ennalta ilmoittamattomana ajankohtana. COVID-19 kriisin alkaessa maaliskuussa 2020 suunnitelmallisten tarkastusten tekeminen kohteissa keskeytettiin. Tiedossa oli, että jotkut viranomaiset tekevät jo tarkastuksia etänä. Tämän takia aloitettiin tupakkavalvonnan oman etätarkastus mallin kehittäminen suunnitelmallisen tupakkalain mukaisen valvonnan toteuttamiseen. Etätarkastusmallia kehittäessä heräsi ajatus siitä, että tulevaisuudessa voitaisiin suunnitelmallisesti osan valvontasuunnitelman mukaisesta valvonnasta korvata etätarkastuksilla.

Tupakkalain mukainen valvonta on osa ympäristöterveydenhuoltoa. Muut ympäristöterveydenhuollon valvontasektorit ovat terveydensuojelun, elintarvikkeiden, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta sekä eläinlääkäripalvelut. (Valvira, 2019-a) Helsingissä ympäristöterveydenhuollon tehtävistä vastaa Helsingin kaupungin kaupunkiympäristötoimialan ympäristöpalvelut. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät on Helsingissä jaettu niin, että elintarviketurvallisuusyksikkö huolehtii elintarvikelain mukaisista tehtävistä, eläinsuojelu-, eläintauti- ja eläinlääkintähuoltolain mukaisista tehtävistä sekä talousveden valvonnasta. Ympäristöterveysyksikkö huolehtii terveydensuojelulain mukaisista tehtävistä sekä tupakka- ja lääkelain mukaisista tehtävistä. Kaupunkiympäristötoimialan hallinto tuottaa valvonnan tarvitsemia tukipalveluja, kuten ICT-, hallinto- ja oikeuspalvelut sekä sihteeripalvelut. (Helsingin kaupunki, 2020, s. 6)

Ympäristöterveydenhuollon valvontaa ohjaa valvontasuunnitelmat, jotka on laadittu ohjelmakausiksi. Keskusviranomaiset (Ruokavirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira) ovat laatineet ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman, johon sisältyy toimialakohtaiset valvontaohjelmat. Valtakunnallisen valvontaohjelman tavoitteena on kehittää ja yhdenmukaistaa keskusvirastojen ohjausta kunnille ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuutta, vaikuttavuutta ja laatua ohjaamalla kuntia valvontasuunnitelman

laatimisessa, valvonnan järjestämisessä ja toteutuksessa. Valtakunnallisella valvontaohjelmalla pyritään myös yhtenäistämään valvontakäytäntöjä Suomessa. (Valvira, 2019-b)

Tupakkalain mukaan kunnan on laadittava tupakkalain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa. (Tupakkalaki 549/2016, 84 §)

Valviran (2019, s. 10) mukaan tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun toimipaikassa tehdään muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa, esim. elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin tehtävän elintarvikelain mukaisen tarkastuksen yhteydessä voidaan valvoa myös tupakan myyntiä ja markkinointia koskevia säännöksiä tupakkalain perusteella sekä nikotiinivalmisteiden myyntiä lääkelain perusteella. Helsingissä tupakka- ja lääkelain mukaiset tarkastukset tehdään pääosin omina tarkastuksinaan. Lähes kaikissa muissa ympäristöterveydenhuollon valvontayksikössä tupakkalain mukaista valvontaa tehdään elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristö on kokenut useita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Toimintaympäristöön ovat vaikuttaneet muun muassa tupakkalainsäädännössä tapahtuneet muutokset. Muutosten myötä täysin savuttomat tilat ja alueet ovat lisääntyneet sekä laajentuneet ja tupakkatuotteiden sekä nikotiininesteiden myynnistä on tullut luvanvaraista toimintaa. Tupakkalain valvonnan näkökulmasta lainsäädännön muutokset ovat vähentäneet suunnitelmallisen valvonnan tarvetta tupakointikieltojen ja -rajoitusten puolella, mutta toisaalta lisänneet valvontatarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sekä niiden myynnin osalta. (Helsingin kaupunki, 2019, s. 3)

2 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimustavoitteena oli kehittää Helsingin kaupungin tupakkavalvontaa erityisesti etätarkastusten osalta ja luoda tupakkalain mukaisen valvontasuunnitelman tueksi käytännöt, joiden perusteella perinteinen kohteessa tehtävä tarkastus voidaan korvata etätarkastuksella laadukkaasti ja niin, että tarkastuksista on hyötyä sekä valvontakohteille että viranomaiselle. Tavoitteena oli myös saada valvonta aikaisempaa vaikuttavammaksi ja asiakaslähtöisemmäksi.

Tutkimuskysymykset:

Voidaanko etätarkastuksilla korvata vaikuttavasti ja asiakaslähtöisesti osa tupakkalain mukaisista tarkastuksista

1. Saavatko toimijat etätarkastuksista riittävästi tukea tupakkalain vaatimusten toteutumiseen toimipaikassa
2. Saadaanko etätarkastuksilla tarpeeksi tietoa toimipaikasta tupakkalain näkökulmasta
3. Voidaanko muita kokemuksia etätarkastuksista hyödyntää tupakkalain valvonnassa
4. Millaisilla käytännöillä voidaan tupakkalain mukainen tarkastus toimipaikassa korvata etätarkastuksella Helsingissä

3 Tupakkavalvonnan toimintaympäristö

Tupakkalakia valvovia ja ohjaavia viranomaisia ovat kunta, aluehallintovirastot, Valvira, työsuojeluviranomaiset, poliisi ja Tulli. Kunta valvoo tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten toteutumista alueellaan. Kunnat myöntävät tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvat sekä käsittelevät tukkumyynti-ilmoitukset. Aluehallintovirastot ohjaavat kuntia niille tupakkalain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. (Valvira, 2021)

Valvira valvoo tupakkalaissa säänneltyjen tuotteiden markkinointikiellon noudattamista yhdessä kuntien kanssa ja antaa tarvittaessa tulkintaohjeita yleisten toimintaperiaatteiden ja yhtenäisen valvontakäytännön aikaansaamiseksi koko maassa. Valviran tehtäviin kuuluu myös tupakkalaissa mainittujen tuotteiden myynnin valvonta mm. niiltä osin kuin se koskee tupakkatuotteiden koostumusta, laadunvalvontaa ja pakkausmerkintöjä. Valvira ohjaa aluehallintovirastoja ja kuntia niille tupakkalain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Työsuojeluviranomainen valvoo tupakkalain noudattamista työpaikoilla ja poliisi julkisissa yleisötilaisuuksissa. Tulli valvoo tupakkatuotteiden maahantuontia. (Valvira, 2021)

Kunnan tupakkavalvontaviranomaisen tehtävistä on säädetty tupakkalaissa (549/2016).
Tupakkalain 8 § 1 momentin mukaan:

Kunta valvoo alueellaan:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tässä laissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Valvira on määritellyt tarkastustiheydet tupakkalain perusteella suunnitelmallisesti tarkastettaville toimintatyypeille. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat tulee tarkastaa joka toinen vuosi. Ravintolat, joissa on tupakointitila, tulee tarkastaa Valviran mukaan joka kolmas vuosi. (Valvira, 2019-c, s. 10)

Kunnat käyttävät valvonnan tukena vuoden 2019 alussa käyttöön otettua ympäristöterveydenhuollon keskitettyä toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä VATI:a. VATI:ssa hallinnoidaan mm. valvontakohteita, -toimenpiteitä ja -suunnitelmia sekä tehdään näihin liittyvää seuranta ja raportointia. VATI-järjestelmästä saatavaa seuranta ja raportointia hyödynnetään tässä työssä arvioitaessa tupakkavalvonnan vaikuttavuutta.

3.1 Tupakkalainsäädäntö ja sen keskeisimmät muutokset

Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi säädettiin Suomeen vuonna 1976 (693/1976, tupakkalaki) ja siitä lähtien tupakkalainsäädäntöä on kehitetty johdonmukaisesti kohti nykyisen tupakkalain tavoitetta tupakoinnin loppumisesta kokonaan Suomessa. Tupakkalakia on muutettu lähes 40 kertaa sen voimassaolon aikana. Tupakkalain toimenpiteillä tupakointi on saatu vähenemään Suomessa ja samalla tupakoinnin sosiaalinen hyväksyttävyyks on vähentynyt. (STM, 2018, ss. 18-19)

Tupakkapolitiikan lähtökohtana 1970-luvulla oli pääasiassa se, että tupakka on vaarallista tupakoitsijalle itselleen ja aiheuttaa tälle sairauksia, kuten syöpää (STM, 2012, s. 7). Vuonna 1978 tupakkalakiin säädettiin tupakoinnin mainontakielto ja tupakka-askeihin tuli varoitukset tupakoinnin vaarallisuudesta terveydelle (Savuton Suomi). Tupakkalakiin määriteltiin myös haitallisten aineiden maksimirajat sekä rajoitettiin tupakointia kouluissa ja julkisissa tiloissa. Vuoden 1978 tupakkalain muutoksessa tupakkatuotteiden myynti kiellettiin alle 16-vuotiaille ja tupakkaveron tuotosta 0,5 prosenttia säädettiin käytettäväksi tupakoinnin vähentämistyöhön. (Heloma ym., 2012, s. 24) Tupakkalain markkinointikieltoa alettiin kuitenkin tupakkateollisuuden toimesta koettelemaan epäsuoralla mainonnalla, jonka rajoitukset olivat tuolloin vielä tupakkalaissa epäselviä. Tupakkateollisuus mainosti esimerkiksi itse tupakkayritystä ja sen ”hyviä tuotteita” mainitsematta savukemerkkiä. Lisäksi mainostettiin muita tuotteita, esimerkiksi vapaa-ajan vaatteita ja kenkiä, joiden mainokset aiheuttivat mielikuvan tupakkatuotteesta. Tupakkateollisuuden urheilusponsoroinnin kautta tupakkamainokset olivat näkyvillä lehdissä ja televisiossa. (Heloma ym., 2012, s. 28)

Tutkimustulokset vahvistivat passiivisen tupakoinnin vaarallisuuden 1980-luvulla. Tämän seurauksena alettiin myös tupakan savuun kiinnittämään huomiota ja tupakkalaissa säädetyt tupakointikieltoja julkisissa tiloissa ja kulkuvälineissä lisättiin. (STM, 2012, s. 7) Tupakkalaki ei kuitenkaan kieltänyt tupakointia näissä tiloissa vielä kokonaan, vaan tupakointi sallittiin vielä tietyissä tilan osassa, esimerkiksi junissa oli tupakkaosastot ja lentokoneissa joko koneen takaosa tai käytävän toinen puoli oli varattu tupakoitsijoille. (Heloma ym., 2012, s. 29) Vuonna 1994 tupakkalakiin hyväksyttiin muutokset, joiden myötä tupakkalain markkinointipykälä muutettiin siten, että tupakkatuotteiden epäsuora mainonta

ja kaikenlainen myynninedistämistoiminta tulivat markkinointikiellon alaisiksi. (Heloma ym., 2012, s. 30) Vuoden 1995 tupakkalain muutoksen jälkeen työpaikoilla tupakointi oli sallittua vain, jos tupakansavu ei kulkeutunut tiloihin, joissa se oli kielletty. Ravintolat jäivät vielä tuolloin tupakkalain tupakointirajoitusten ulkopuolelle. Tupakan ostamisen ikäraja nostettiin 16:sta 18 vuoteen vuonna 1995. (Savuton Suomi)

Tupakkalakia muutettiin vuonna 1999 siten, että ravintoloiden asiakastiloista tuli vuonna 2001 savuttomiksi 30 % ja vuonna 2003 50 %. Kaikkein pienimmät ravintolat jäivät edelleen rajoitusten ulkopuolelle. Laissa ei vaadittu tupakointiin varatun alueen erottavia seiniä tai muuta tupakointipuolen eristämistä, joten ravintoloissa tupakansavu levisi helposti savuttomalle puolelle. (Heloma ym., 2012, s. 31) Kesäkuussa 2007 ravintoloista tuli savuttomia kahden vuoden siirtymäajalla ja näin kaikki ravintolat ja muut ravitsemisliikkeet ovat olleet Suomessa savuttomia kesäkuusta 2009 lähtien. Ravintoloissa ja muissa ravitsemistiloissa on tämän jälkeen voinut tupakoida vain erillisessä rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymässä tupakointitilassa. Tupakointitilassa ruoan ja juoman tarjoilu ja nauttiminen sekä rahapeliä pelaaminen on kiellettyä. (STM, 2012, s. 10)

Tupakkatuotteiden vähittäismyynti tuli luvanvaraiseksi vuonna 2009 ja ehdollisen siirtymäajan päättymisen jälkeen, 1.4.2010 alkaen kaikilla tupakkatuotteiden myyjillä on pitänyt olla myyntipaikan sijaintikunnan myöntämä vähittäismyyntilupa (STM, 2012, s.11). Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on täysi-ikäinen ja että hänellä on esittää vaatimukset täyttävä tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden vähittäismyyntin omavalvontasuunnitelma. Lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos hakemuksessa tarkoitettu toiminta on tupakkalain vastaista tai jos myyntipaikka ei ole kunnan valvottavissa. (Tupakkalaki 549/2016, 45 §)

Vuonna 2010 tupakkalain tavoitteeksi muutettiin haittojen vähentämisen sijasta tupakkatuotteiden käytön loppuminen ja näin Suomesta tuli ensimmäinen maa, jossa tupakoinnin loppuminen on kirjattu lain päämääräksi (STM, 2012, s. 7). Vuonna 2010 asetettiin tupakkatuotteiden käytön loppuminen Suomessa vuoteen 2040 mennessä (Savuton Suomi).

Tupakan, tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakkajäljitelmien ja tupakointivälineiden esilläpito kiellettiin vähittäismyynnissä 1.1.2012 alkaen (STM, 2012, s. 12). Samasta päivämäärästä alkaen on ollut kiellettyä myös tupakan myynti automaattisista myyntilaitteista (Heloma ym., 2012, s. 37).

Vuonna 2016 toteutettiin tupakkalain kokonaisuudistus ja samalla uudeksi tupakkalain tavoitteeksi tuli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppuminen vuoteen 2030 mennessä. Tällä tarkoitetaan sitä, että vuonna 2030 alle viisi prosenttia väestöstä käyttäisi tupakka- tai nikotiinituotteita päivittäin. Kokonaisuudistuksessa pantiin käytäntöön EU:n tupakkatuotedirektiivi ja lisäksi säädettiin muutoksia, jotka perustuivat Suomen omaan harkintaan ja lainsäädäntötarpeisiin. Tupakkalain soveltamisala laajeni tupakkalain uudistuksessa koskemaan tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukelaitteita, niissä käytettäviä nesteitä (nikotiinillisia ja nikotiinittomia) sekä poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, kuten yrttisavukkeita, vesipiipputupakkaa. Sähkösavukkeiden myynti kiellettiin alle 18-vuotiailta ja nikotiininesteiden myynnistä tuli luvanvaraista. Tupakkalain tupakointikiellot ja -rajoitukset sekä esilläpito ja markkinointi kiello laajenivat koskemaan sähkösavukkeita. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden tuonnille ETA-alueen ulkopuolelta säädettiin 24 tunnin aikaraja ja lisäksi näiden etämyynti kiellettiin. Tupakkalain kokonaisuudistuksen myötä tukkumyynti tuli ilmoituksenvaraiseksi. Myyntiä koskevia kielloja ja rajoituksia laajennettiin koskemaan myös sähkösavukkeita ja poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita. Uudistuksessa tupakointi kiellettiin henkilöautossa, jos kyydissä on alle 15-vuotias. (THL, 2019, s. 12) Tupakkalain uudistuksen myötä 2016 asuntoyhteisöille tuli oikeus hakea kunnalta tupakointikieltoa myös asukkaiden hallinnassa oleviin tiloihin (Valvira, 2017).

Euroopan unionin tupakkatuotedirektiivi tuli voimaan 19.5.2014 ja se saatettiin osaksi Suomen kansallista lainsäädäntöä tupakkalain kokonaisuudistuksen voimaantulon myötä 15.8.2016. Direktiivistä suoraan johtuvat uudet säännökset koskivat muun muassa tupakkalain piirissä olevien tuotteiden ominaisuuksia sekä niistä viranomaisille tehtäviä ennakoilmoituksia. Vuonna 2019 tupakkalakiin tehtiin pieniä muutoksia direktiivin jäljitettävyyden ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevan sääntelyn toimeenpanon yhteydessä koskien lähinnä tukkumyynnin rajoituksia. Savukkeet ja kääretupakka tulivat jäljitettävyyden järjestelmän piiriin 20.5.2019 alkaen ja muita tupakkatuotteita sääntely laajenee koskemaan vuonna 2024. (THL, 2019, s. 12) Tupakkatuotedirektiivistä johtuvana

muutoksena vähittäismyyntipakkausten merkintöihin tuli uusina pakollisina merkintöinä jäljitettävyy- ja turvaominaisuusmerkinnät vaiheittain 20.5.2019 alkaen. (Valvira, 2019-d)

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristön muutokset näyttävät jatkuvan myös tulevaisuudessa. Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä antoi toukokuussa 2018 mietintönsä, joka sisälsi 44 toimenpide-ehdotusta tupakkalain tavoitteen saavuttamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Toimenpide-ehdotuksien joukossa oli useita lainsäädännön muutosehdotuksia liittyen muun muassa savuttomien ympäristöjen laajentamiseen sekä uusien tuotteiden parempaan huomioimiseen lainsäädännössä. Työryhmä painotti, että sen esittämien toimenpiteiden toteutusta ja vaikuttavuutta on arvioitava säännöllisesti ja tehtävä tarvittaessa lisäehdotuksia lain tavoitteen saavuttamisen varmistamiseksi. (STM, 2018)

Valvontaan vaikuttavia toimenpide-ehdotuksia on esimerkiksi ehdotus laajentaa tupakkalain tupakointikieltojen soveltamispykälää niin, että se kattaa kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden polttamisen, kuumentamisen ja muunlaisen käyttämisen, josta vapautuu sisäilman laatua heikentäviä aerosoleja. Nykyisten tupakkalain tupakointikieltojen ja -rajoitusten ulkopuolelle jäävät esimerkiksi vesipiipuissa poltettavat hedelmäkivet. (STM, 2018, s. 31) Työryhmän ehdotuksissa on myös ehdotus tupakointikieltojen rikkomisen sanktion muuttaminen hallinnolliseksi sanktiomaksuksi (vrt. pysäköintivirhemaksu) (STM, 2018, s. 48). Uusiksi haasteiksi tupakkalain säädännölle ovat viime vuosina huolenaiheiksi nousseet uudenlaiset tavat käyttää nikotiinia, kuten sähkösavukkeet. (STM, 2012, s. 7)

Huhtikuussa 2020 sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi lausunnon hallituksen esitysluonnoksen tupakkalain muutoksista. Ehdotettu laki tulisi voimaan 1.1.2022, mutta lakiin sisältyisi useita siirtymäsäännöksiä. Lakiehdotuksessa ehdotetaan Suomeen tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyyntipakkausten yhdenmukaistamista. Muita isoja ehdotettuja muutoksia ovat tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kiellon laajentaminen koskemaan kaikkia tupakkatuotteita, tupakoinnin kieltäminen leikkikentillä ja yleisillä uimarannoilla sekä tupakkalaissa säädetyn sisätilan määritelmän laajentaminen. (STM, 2021)

3.2 Tupakkavalvonnan maksullisuus

Tupakkatuotteiden vähittäismyynti on ollut maksullista vuodesta 2009 lähtien.

Vähittäismyyntipaikat maksavat myyntilupapäätöksestä, minkä lisäksi heiltä peritään vuosittaista valvontamaksua. Myös tukkumyyjät maksavat sekä ilmoituksen käsittelystä että vuosittaisesta valvonnasta.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiin vuosittainen valvontamaksu perustui vuoteen 2016 asti käytettyyn aikaan ja kunnat saivat itse määrittää vuosittaisen valvontamaksun tuntihintansa perusteella. Tupakkalain kokonaisuudistuksessa tupakkalakiin määritettiin enimmäishinnaksi vuosittaiselle valvontamaksulle 500 euroa myyntipistettä kohden ja myyntiluvan valvontamaksulta ei enää edellytetty kustannusvastaavuutta. Jos toimija myy myös nikotiininesteitä, valvontamaksu peritään enintään kaksinkertaisena myyntipistettä kohden. Tupakkalain uudistuksen myötä vuosittainen valvontamaksu moninkertaistui monissa myyntipaikoissa. Asunto-osakeyhtiöiden tupakointikielto hakemusten käsittelystä peritään myös maksu. (Hartikainen, 2017, ss. 14-15)

Tupakkalain nojalla peritään kahdentyypisiä maksuja. Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä peritään kustannukset kattavia käsittelymaksuja. Tupakan myyntiluvan valvonnasta peritään veroluonteinen myyntipistekohtainen valvontamaksu, jolta ei edellytetä kustannusvastaavuutta. Tupakointikieltojen suunnitelmallisesta valvonnasta tai tupakointikieltojen rikkomisesta tehtyjen ilmoitusten perusteella tehtävästä valvonnasta ei peritä erikseen maksua. (Hartikainen, 2017, s. 15)

3.3 Tupakka- ja lääkelain mukainen valvonta Helsingissä

Helsingissä tupakka- ja lääkelain mukaista valvontaa tehdään terveydensuojeluyksikössä, jossa työskentelee 24 henkilöä. Tupakka- ja lääkelain valvontasuunnitelmassa 2020-2024 on suunniteltu käytettävän valvontaan 3,9 henkilötyövuotta, joista suunnitelmalliseen valvontaan käytetään 2,3 henkilötyövuotta. Suunnitellusta henkilöresurssista 1,6 on varattu asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittelyyn. (Helsingin kaupunki, 2019, s. 5)

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynnin ja tukkumyynnin luvanvaraisuuteen liittyviä tehtäviä ovat lupahakemusten ja ilmoitusten käsittely, lupa-rekisterin ylläpito sekä lupiin liittyvät tarkastukset. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynnin kohteet on rekisteröity vuoden 2019 alusta alkaen valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn VATI-järjestelmään. Aikaisemmin käytössä oli Tarkastaja-järjestelmä. Lisäksi käytössä on Valviran ylläpitämä valtakunnallinen luparekisteri myyntilupien hallintaan. Lupien tiedot päivittyvät luparekisteristä myös tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä myyville tukkuliikkeille. (Helsingin kaupunki, 2019, s. 4)

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikat ovat olleet hyväksymismenettelyn piirissä vuodesta 2006 alkaen. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin luvanvaraisuuteen liittyviä tehtäviä ovat lupien käsittely, luparekisterin ylläpito sekä lupiin liittyvät tarkastukset. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin kohteet on myös rekisteröity vuoden 2019 alusta alkaen valtakunnalliseen ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn VATI-järjestelmään. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ylläpitää valtakunnallista luparekisteriä. (Helsingin kaupunki, 2019, s. 4)

Helsingissä suunnitelmallisen tupakka- ja lääkelain mukaisen valvonnan piirissä olevia toimintoja on noin 1231 (2019). Vuosina 2020-2024 Helsingissä on suunniteltu tarkastettavan vuosittain 388 tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkaa, 130 nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikkaa, kaksi tukkumyyntipaikkaa ja 26 tupakointitilaa. (Helsingin kaupunki, 2019, ss. 7-8)

Helsingin kaupungin tupakka- ja lääkelain mukaisessa valvontasuunnitelmassa 2020-2024 (s. 9) on määritelty tarkastus:

Tupakka- ja lääkelain mukaisten tarkastusten tavoite on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen säädöstenmukaisuus. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä.

Tarkastus on joko suunnitelmalliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus tai ennalta ilmoittamatta suoritettava tarkastus. Tarkastuskäyntejä tehdään virka-aikana ja virka-ajan ulkopuolella iltaisin ja viikonloppuisin. Ennalta ilmoittamaton tarkastus on perusteltu, mikäli se on tupakkalain toteutumisen ja valvonnan kannalta oleellista. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia, tulee viranomaisen velvoittaa ne korjattaviksi annettuun määräaikaan mennessä, minkä jälkeen suoritetaan uusintatarkastus.

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennalta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmistetaan, että kohteen toiminta on saatettu tupakka- tai lääkelain mukaiseksi. Uusintatarkastus voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksena.

Helsingin kaupungin tupakka- ja lääkelain mukaisessa valvontasuunnitelmassa 2020-2024 (s. 9) on määritelty tarkastuksen sisältö:

Tarkastus ja uusintatarkastus sisältävät tarkastukseen valmistautumisen (tutustuminen kohteen asiakirjoihin ja tietojärjestelmän sekä luparekisterin kohdetietoihin), tarkastuksen suorittamisen, tarkastuskertomuksen laatimisen ja kirjausten tekemisen tietojärjestelmiin. Tarkastusprosessiin voi myös sisältyä havaituista epäkohdista ilmoittaminen muille valvontaviranomaisille. Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus, joka annetaan tiedoksi toimijalle ja muille mahdollisille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan aina, vaikka tarkastettavassa kohteessa asiat olisivatkin kunnossa.

Tarkastuksilla käytetään VATI-lomakkeita.

Tarkastukset on tehty pääosin kokonaisuudessaan paikan päällä kohteissa käymällä keväeseen 2020 asti. Asiakirjatarkastuksia on aikaisemmin tehty vuosittain muutamia. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi tilanteet, joissa tarkastuksella myyntipaikassa ei ole ollut esittää omavalvontasuunnitelmaa, joten se on pyydetty lähettämään ympäristöpalveluille sähköpostitse tarkastuksen jälkeen. Etävälaineitä on hyödynnetty myös Päivittäistavarakauppa Ry:n jäsenyritysten sähköisen omavalvontasuunnitelman ja siihen liittyvien kirjausten tarkastamisessa.

Valvonnassa noudatetaan Valviran määrittelemiä tarkastustiheyksiä. Ohjelmakauden 2020-2024 aikana on Helsingissä tarkoitus saada kohdekohtainen riskinarviointi kokonaisuudessaan käyttöön. Valviran ohjeistuksen mukaan vähittäismyyntipaikkojen tarkastustiheyttä (0,5 tarkastusta/vuosi) ei voida pienentää, mutta sitä voidaan riskinarvioinnin perusteella korottaa (Valvira 2019-c, s. 10).

Tupakkavalvonnan vaikuttavuuteen vaikuttaa muun muassa tehdyt tarkastukset, tarkastuksilla havaitut puutteet, tarkastusten kattavuus, tupakkavalvonnan tunnettavuus sekä tupakkalain vaatimusten tietämys tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikoissa.

3.3.1 Tupakkavalvonnan toimintaympäristön muutokset Helsingissä

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikkojen määrä on vähentynyt vuosittain Helsingissä siitä lähtien, kun tupakkatuotteiden vähittäismyynti tuli luvanvaraiseksi vuonna 2009. Vuonna 2010 Helsingissä oli noin 1300 tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikkaa. Vuoden 2021 alussa vähittäismyyntipaikkoja oli enää 675 kappaletta.

Suurin muutos vähittäismyyntipaikkojen määrässä Helsingissä tapahtui, kun vuosittainen valvontamaksu muutettiin tupakkalain kokonaisuudistuksen seurauksena 125 eurosta 500 euroon myyntipistettä kohden. COVID 19-kriisin seurauksena vuoden 2020 lopussa toista kymmentä ravintolaa luopui tupakkatuotteiden vähittäismyynnistä.

Muihin ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköihin nähden Helsinki on poikkeuksellinen paitsi myyntipaikkojen määrän myös muiden tupakkalain mukaisten valvontakohteiden osalta. Helsingissä on muuta maata enemmän sekä etnisiä myymälöitä että ravintoloita, joissa myydään tupakkalain alaisia tuotteita, kuten vesipiippuja, vesipiipputupakkaa ja höyrykiviä. Erikoisliikkeiden ja vesipiippukahviloiden määrä on kasvanut Helsingissä viime vuosina.

Tupakka- ja lääkelain mukaisten tarkastusten tarkastuspöytäkirjat on laadittu Vati-järjestelmässä vuoden 2019 alusta lähtien. Tätä ennen käytössä oli Tarkastaja-järjestelmä. Tarkastuksilla havaituista yleisistä puutteista on laadittu Vati-järjestelmään fraaseja, jotka helpottavat ja nopeuttavat tarkastuspöytäkirjojen laatimista. Vati-järjestelmä on selainpohjainen, mikä mahdollistaa sen, että tarkastuspöytäkirjaa voidaan täydentää jo

kohteessa esimerkiksi kannettavalla tietokoneella, tabletilla tai puhelimella.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään suoraan Vati-järjestelmästä tarkastuskohteesta saatuun sähköpostiosoitteeseen, mikäli toimija on antanut suostumuksensa sähköiseen asiointiin.

Tarkastuspöytäkirjan liitteeksi voidaan Vati-järjestelmässä liittää dokumentteja. Tupakkalain mukaisista tarkastuksista pöytäkirjan liitteenä lähetään usein esimerkiksi omavalvontasuunnitelman malli, myyntilupa-asiakirja tai myyntikieltoilmoitus.

3.3.2 Toteutunut tupakkalain mukainen valvonta ja tarkastuksilla havaitut puutteet Helsingissä

Tehdyt tupakkalain mukaiset tarkastukset on kirjattu vuodesta 2019 alkaen Vati-järjestelmään. Tarkastusten havainnot arvioidaan asiakokonaisuuksittain neliportaisen asteikon mukaan. Asteikon arviointien nimeämistä on jo muutettu Vati-järjestelmän käytön aikana. Vuonna 2021 käytössä on asteikko A= Vaatimustenmukainen (ei toimenpiteitä), B = Vähäisiä puutteita (ohjaus ja neuvonta), C= Vaatimustenvastainen (kehotus) ja D = Vaatimustenvastainen (hallintopakko).

Tupakkalain mukaisia suunnitelmallisia tarkastuksia tehtiin vuonna 2019 Helsingissä 329 kappaletta. Vuonna 2020 tarkastuksia tehtiin 250 kappaletta. Vuonna 2021 tarkastuksia oli tehty huhtikuun loppuun mennessä 129 kappaletta. Vuonna 2019 kaikki tarkastukset tehtiin paikan päällä valvontakohteissa. Vuonna 2020 tehdystä 250 tarkastuksesta 191 tehtiin etätarkastuksena, eli noin 75 %. Paikan päällä tarkastuskohteessa tehdyt tarkastukset vuonna 2020 toteutettiin pääosin ennen COVID-19 kriisin alkua tammi-maaliskuussa. Vuoden 2021 alun tarkastuksista 96 % (124 kpl, tilanne 4/2021 asti) oli tehty etätarkastuksena. COVID-19 kriisi vaikutti siihen, että alkuvuoden 2021 suunnitelmallinen valvonta tehtiin pääosin etänä.

Tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla ei tarkasteta kaikkia Vati-lomakkeen rivejä. Osa riveistä on sellaisia, jotka merkitään tarkastetuksi vain, jos niissä havaitaan jotain huomautettavaa.

Tupakkalain mukaan myyntipisteessä tulee olla asiakkaiden nähtävillä esillä pidettävä myyntilupa-asiakirja sekä uuden tupakkalain mukainen myyntikieltoilmoitus ”Tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja

nikotiininesteiden myynti alle 18-vuotiaalle on kielletty.”. Myyntikieltoilmoitus on aikaisempaa paremmin myyntipisteessä esillä tupakkalain vaatimusten mukaisesti. Vuonna 2019 myyntikieltoilmoituksen esillä pidossa ei havaittu huomautettavaa 55 %:ssa tarkastuksista. Vuonna 2020 jo 74 %:ssa tarkastuksista myyntikieltoilmoitus oli myyntipisteessä tupakkalain vaatimusten mukaisesti. Vuoden 2021 alun tarkastuksissa 92 %:ssa tarkastetuista kohteista myyntikieltoilmoitus oli tupakkalain mukainen ja myyntipisteessä esillä. Lähes kaikissa myyntipaikoissa on aina jonkinlainen myyntikieltoilmoitus asiakkaiden nähtävillä. Tarkastuksilla havaitut puutteet ovat johtuneet pääasiassa siitä, että myyntikieltoilmoitus ei ole ollut sanatarkasti tupakkalain mukainen. Myyntikieltoilmoitus muuttui nykyisen malliseksi vuonna 2016. Vähittäismyyntipaikoissa on käyty tarkastuksella pääosin jo kerran tai kaksi muutoksen jälkeen. Tämä varmasti vaikuttaa tulosten parantumiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä (593/2016) mukaan työntekijät tulee perehdyttää tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden vähittäismyynnin omavalvontasuunnitelmaan. Vuonna 2019 vain 56 %:lla myyntipaikoista oli perehdytykset kirjattuina vaatimusten mukaisesti. Vuoden 2020 tarkastuksista perehdytykset oli kirjattu tupakkalain vaatimusten mukaisesti 87 %:lla tarkastetuista myyntipaikoista. Vuoden 2021 alun tarkastuksilla perehdytyksien kirjaaminen oli edelleen parantunut ja 93 %:lla tarkastetuista kohteista oli kirjattuina henkilökunnan perehdytykset tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden omavalvontasuunnitelmaan (tilanne 4/2021). Myös perehdytysten kirjaamiseen on vaikuttanut se, että kohteita on tarkastettu aikaisempaa useammin. Omavalvontasuunnitelman perehdytyksen kirjaaminen on tullut pakolliseksi myös alkoholin omavalvontasuunnitelmaan, mikä on vaikuttanut positiivisesti myös tupakkalain mukaisiin kirjauksiin, koska usein myyntipaikoissa koko omavalvontasuunnitelmaan perehtyminen on yhdellä kirjauksella.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä (593/2016) mukaan omavalvontasuunnitelma on pidettävä yhtenä kokonaisuutena myyntipaikan työntekijöiden saatavilla. Vuonna 2019 omavalvontasuunnitelma oli työntekijöiden saatavilla 74 %:ssa tehdyistä tarkastuksista. Vuonna 2020 omavalvontasuunnitelma oli 97 %:ssa tarkastuksista työntekijöiden saatavilla.

Vuoden 2021 alun tarkastuksista vain kahdessa tarkastuskohteessa omavalvontasuunnitelma ei ollut työntekijöiden saatavilla tupakkalainsäädännön vaatimusten mukaisesti.

Havaintoja vertailtaessa on otettava huomioon, että vuonna 2020 ja 2021 tarkastukset on tehty pääosin ketjuohjattuihin elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin, joissa tupakkalain vaatimukset ovat yleisesti paremmin tiedossa, kuin yksittäisten elinkeinonharjoittajien ravintoloissa.

Taulukoissa 1-3 on vuosina 2019-2021 (2021 tilanne 4/2021) tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen yleisimpien puutteita sisältävien tarkastettavien asioiden arvioinnin jakaantuminen arviointiasteikolla A-D. Vaatimustenvastaista toimintaa (D) ei tarkastuksilla havaittu kuin yhden kerran markkinointi rikkomuksen osalta tarkastelun alla olleella ajan jaksolla.

Taulukko 1 Tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksen havainnot Helsingissä 2019

Lomakerivi	A lkm	A %	B lkm	B %	C lkm	C %	D lkm	D %
Kaikki yhteensä	2525	85%	191	5%	358	10%	1	0%
Myyntiä ja myyntilupaa koskevat yleiset asiat	332	100%	1	0%	0	0%	0	0%
Viranomaiselle ilmoitettujen tietojen oikeellisuus	307	97%	10	3%	0	0%	0	0%
Omavalvontasuunnitelman yleinen vaatimus	196	65%	42	14%	63	21%	0	0%
Omavalvontasuunnitelman saatavuus	235	74%	23	7%	58	18%	0	0%
Työntekijöiden perehdytys	172	56%	38	12%	99	32%	0	0%
Jatkuva valvonta	305	100%	0		0		0	0%
Myyntikieltoilmoitus ja sen esilläpito	184	55%	55	17%	94	28%	0	0%
Myyntilupa-asiakirjan esilläpito	277	83%	22	7%	34	10%	0	0%
Tuotteiden sijoittelu myyntipisteessä (ml. es	306	97%	0	0%	8	3%	0	0%
Markkinointikielto	211	99%	0	0%	2	1%	1	0%

Taulukko 2 Tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksen havainnot Helsingissä 2020

Lomakerivi	A lkm	A %	B lkm	B %	C lkm	C %	D lkm	D %
Kaikki yhteensä	1669		148		80		0	0%
Myyntiä ja myyntilupaa koskevat yleiset asiat	247	100%	0	0%	1	0%	0	0%
Viranomaiselle ilmoitettujen tietojen oikeellisuus	138	94%	9	6%	0	0%	0	0%
Omavalvontasuunnitelman yleinen vaatimustenmukaisuus	189	78%	38	16%	15	6%	0	0%
Omavalvontasuunnitelman saatavuus	236	97%	3	1%	5	2%	0	0%
Työntekijöiden perehdytys	215	87%	13	5%	19	8%	0	0%
Jatkuva valvonta	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Myyntikieltoilmoitus ja sen esilläpito	184	74%	43	17%	21	8%	0	0%
Myyntilupa-asiakirjan esilläpito	196	80%	41	17%	9	4%	0	0%
Tuotteiden sijoittelu myyntipisteessä (ml. esilläpitokielto)	233	98%	0	0%	5	2%	0	0%
Markkinointikielto	31	84%	1	3%	5	14%	0	0%

Taulukko 3 Tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksen havainnot Helsingissä 2021 (tammi-huhtikuu)

Lomakerivi	A lkm	A %	B lkm	B %	C lkm	C %	D lkm	D %
Kaikki yhteensä	656		49		23		0	
Omavalvontasuunnitelman yleinen vaatimustenmukaisuus	100	83%	19	16%	2	2%	0	0%
Omavalvontasuunnitelman saatavuus	117	98%	1	1%	1	1%	0	0%
Työntekijöiden perehdytys	113	93%	6	5%	2	2%	0	0%
Jatkuva valvonta	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Myyntikieltoilmoitus ja sen esilläpito	111	92%	8	7%	2	2%	0	0%
Myyntilupa-asiakirjan esilläpito	106	88%	12	10%	2	2%	0	0%
Tuotteiden sijoittelu myyntipisteessä (ml. esilläpitokielto)	109	92%	2	2%	7	6%	0	0%
Markkinointikielto	0	0%	1	13%	7	88%	0	0%

3.3.3 Kestävä kehitys Helsingin kaupungin tupakkavalvonnassa

Tarkastajien kulkeminen henkilöautolla ja julkisilla kulkuvälineillä tarkastuskohteisiin väheni merkittävästi, kun etätarkastus otettiin vaihtoehdoksi perinteiselle tarkastukselle. Vuonna 2019 tupakkalain mukaisia tarkastuksia tarkastuskohteissa tehtiin 329 kappaletta. Vuonna 2020 tupakkalain mukaisia tarkastuksia tarkastuskohteissa tehtiin vain 59 kappaletta. Tarkastusmatkoista ei ole tilastoja.

Tupakkalain mukainen valvonta pystytään tekemään paperittomasti toimintatapoihin tehtyjen kehittämisten ansiosta. Vati-järjestelmän käyttöön ottamisen myötä tarkastuksille ei ole enää tarvinnut tulostaa paperisia tarkastuslomakkeita muistiinpanoja varten.

Tarkastusten muistiinpanot voidaan tehdä tarkastuksella suoraan selain pohjaiseen Vati-järjestelmään tarkastuksella mukana olevalla tabletilla tai älypuhelimella. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa päätökset tehtiin vuodesta 2009 alkaen lomakepäätöksinä ja päätökset liitteineen arkistoiitiin paperisina. Lupaprosessia kehitettiin ja keväällä 2021 lupapäätösten käsittely siirtyi kaupungin Ahjo-asiankäsittely ohjelmaan. Ahjon avulla koko prosessi on saatu sähköiseksi. Päätökset arkistoituvat sähköisesti kaupungin asiankäsittelyjärjestelmään, eikä vähittäismyyntilupapäätöksiä tarvitse enää tulostaa ja arkistoida paperisina.

Tehdyt muutokset toimintatapoihin parantavat tarkastajien mahdollisuutta etätyöskentelyyn. Etätyöskentelyn ollessa mahdollista aikaisempaa paremmin tarkastajien ei tarvitse kulkea työmatkoja toimistolle henkilöautolla tai julkisilla kulkuvälineillä viitenä päivänä viikossa, kuten aikaisemmin.

Helsingin kaupungilla ympäristöterveysyksikössä on perinteisten tarkastuskohteessa tehtyjen tarkastusten matka-ajaksi arvioitu keskimäärin 30 minuuttia. Keskimääräisellä matka-ajalla laskettuna tarkastuskohteisiin kulkemiseen kulunutta aikaa säästyivät vuonna 2020 95 tuntia, eli lähes 13 kokonaista työpäivää. Vuonna 2021 etätarkastuksia oli 30.4.2021 mennessä tehty 124 kappaletta, joten vuoden 2021 alun laskennallinen ajan säästö tarkastusmatka-ajoissa oli 62 tuntia.

4 Poimintoja kansainvälisestä tupakkalainsäädännöstä

Maailman terveysjärjestön (WHO:n) tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus hyväksyttiin vuonna 2003. Sopimuksessa asetetaan maailmanlaajuiset periaatteet tupakkatuotteiden käytön ja haittojen vähentämiseksi. Sopimus velvoittaa siihen liittyneitä osapuolia suojelemaan ihmisiä tupakansavulle altistumiselta, sääntelemään tupakkatuotteiden sisältöä, tuotetietojen antamista sekä pakkausmerkintöjä. Lisäksi tupakkatuotteiden kysynnän vähentämiseksi tulee tarjota koulutusta, tietoa ja tukea tupakoinnin lopettamiseksi. WHO:n puitesopimus kieltää tupakkatuotteiden myynnin alaikäisille sekä tupakan mainonnan. Valtioita kannustetaan toteuttamaan myös sopimusta

pidemmälle meneviä toimenpiteitä muun muassa vero- ja hintapolitiikan osalta. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 2005. (STM, 2011, s. 3) Sopimuksen ansiosta useissa maissa on hyväksytty tiukkaa tupakkalainsäädäntöä liittyen etenkin tupakointikieltoihin myös mainonnan rajoittaminen, tupakan verotus, pakkausten ja tuotteiden sääntely, myynnin luvanvaraisuus ja esilläpitokiellot ovat yleistyneet maailmanlaajuisesti. (HE 15/2016, s. 36)

Vuonna 2020 maailman ihmisistä 5,3 miljardia asuu maissa, joissa on käytössä vähintään yksi WHO:n puitesopimuksen suojaavista toimenpiteistä. Kuitenkin edelleen vuonna 2020 2,4 miljardia ihmistä asuu maissa, joissa ei ole todistetusti käytössä yhtäkään puitesopimuksen tupakoinnin torjuntaa koskevaa toimenpidettä. Maailman valtioista vain Turkki ja Brasilia ovat toteuttaneet kaikki puitesopimuksen toimenpiteet kattavalla tasolla. (WHO, 2020, s. 108)

Euroopan unionin uusi tupakkatuotedirektiivi tuli voimaan 19.5.2014. Suomessa tupakkatuotedirektiivi saatettiin osaksi kansallista lainsäädäntöä tupakkalain kokonaisuudistuksen voimaantulon myötä 15.8.2016. (Valvira, 2019-d) EU:n laajuisia sääntöjä tarvitaan, koska tupakkatuotteiden kauppa on erittäin kansainvälistä ja eri maiden lainsäädännöissä voisi olla eroavuuksia. EU tason säännöillä varmistetaan, että kuluttajansuoja on yhtäläinen kaikkialla EU:ssa. (Euroopan komissio, n.d.-a)

Tupakkamainonta ja -sponsorointi televisiossa kiellettiin EU-alueella jo vuonna 1989 televisiotoimintaa koskevalla direktiivillä (89/552/ETY). Direktiivi on myöhemmin korvattu audiovisuaalisia mediapalveluja koskevalla direktiivillä (2010/13/EU) ja nykyään kiello koskee kaikkea audiovisuaalista kaupallista viestintää, kuten tuotesijoittelua.

Tupakkamainontadirektiivi (2003/33/EY) kieltää rajat ylittävän tupakkamainonnan ja -sponsoroinnin painetuissa tiedotusvälineissä, radiossa ja internetissä sekä sponsoroinnin olympialaisten ja Formula 1 -kilpailujen kaltaisissa tapahtumissa, joissa on mukana useita EU-maita. Kielto koskee mainontaa ja sponsorointia, jolla tavoitellaan joko suoraan tai epäsuorasti tupakkatuotteen myynnin edistämistä. (Euroopan komissio, n.d.-a)

EU-maista 17:sta on annettu tupakoinnin kieltäviä lakeja. Tiukimmat lait, joissa tupakointi on vähäisin poikkeuksin kielletty suljetuissa julkisissa tiloissa, julkisessa liikenteessä ja

työpaikoilla, ovat Irlannissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Kreikassa, Bulgariassa, Maltalla, Espanjassa ja Unkarissa. (Euroopan komissio, n.d.-b)

Leikkikentillä tupakointi on kiellettyä Ruotsissa, Luxembourgissa, Tšekissä, Romaniassa ja Walesissa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä, Australiassa, Japanissa ja Indonesiassa.

Uimarannoilla tupakointi on kielletty Venäjällä, ja Italiassa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa osa uimarannoista on savuttomia. Yhdysvalloissa jotkin kunnat ovat kieltäneet tupakoinnin.

Israel on kieltänyt tupakoinnin ulkona sijaitsevilla uima-altailla. (HE 141/2021, s. 27)

5 Etätarkastaminen

Ennen tutkimuksen aloittamista oli tiedossa, että Suomessa jotkut viranomaiset tekevät valvontaa etänä. Etätarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, joka suoritetaan hyödyntäen etäyhteyksiä kuten sähköpostia, videoneuvottelupalvelua tai puhelua. Suomen viranomaisista ainakin Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, Ruokavirasto, Helsingin pelastuslaitos ja Säteilyturvakeskus STUK tekevät etätarkastuksia. COVID-19 kriisi pakotti monet viranomaiset muuttamaan ja kehittämään toimintatapojaan nopeasti. Tukesilla oli etätarkastukset käytössä jo ennen COVID-19 kriisiä (Tukes 2018).

Hallintolain (434/2003) 39 §:ssä on määritetty tarkastus:

Viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Edellä tarkoitettulla asianosaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksessa sekä esittää mielipiteensä ja kysymyksiä tarkastukseen liittyvistä seikoista. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle on, mikäli mahdollista, kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa.

Tarkastajan on viipymättä laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus, josta tulee käydä ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus on annettava tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetulle asianosaiselle.

Tässä tutkimuksessa päätettiin teemahaastattelujen lisäksi etsiä tietoa ja kokemuksia kirjallisista lähteistä etätarkastusten toteuttamisesta. Tarkasteluun valittiin turvallisuus- ja kemikaaliviraston tarkastus, Lääkealan kehittämiskeskuksen apteekkitarkastus, Helsingin pelastuslaitoksen palotarkastus sekä Ruokaviraston luomutarkastus. Tämän lisäksi kuvataan Helsingin kaupungin tupakka- ja lääkelain mukainen etätarkastus malli. Kemikaalivirastolla on etätarkastuskokemusta jo vuodesta 2018 lähtien, muut tarkasteluun valitut etätarkastusmallit otettiin käyttöön COVID-19 kriisin aikaan. Fimea (2020) oli aloittanut etätarkastus mallin kehittämisen jo ennen COVID-19 kriisiä, mutta etätarkastukset otettiin käyttöön kriisin aikana.

5.1 Helsingin kaupungin tupakka- ja lääkelain etätarkastusmalli

Helsingin etätarkastusmallin kehityksen alussa oli tiedossa, että jotkut viranomaiset tekevät suunnitelmallista valvontaa etätarkastuksina. Tupakkavalvonnan etätarkastusmallin kehittäminen aloitettiin keväällä 2020, kun COVID-19 kriisi oli keskeyttänyt suunnitelmallisen tarkastustoiminnan myyntipaikoissa. Tupakka- ja lääkelain mukaisesta etätarkastamisesta kysyttiin lainsäädännöllistä ohjeistusta kaupunkiympäristötoimialan lakipalveluista. Lakipalveluista saadun vastauksen mukaan tupakkalaissa ei ole estettä etätarkastukseen. Lakipalveluiden näkemyksen mukaan tarkastuspöytäkirjasta tulee ilmetä, että kyseessä on etätarkastus sekä se, mihin mahdollinen ohjaus tai kehoitus perustuu (kuvaan, toimijan vastauksiin, lähetettyyn videomateriaaliin). Kaupunkiympäristötoimialan lakipalveluiden näkemyksen mukaan toimijalla tulee olla mahdollisuus valita myös perinteinen tarkastus myyntipaikassa.

Etätarkastusmallia suunniteltaessa mietittiin, tarvitseeko kohteeseen ottaa tupakka- ja lääkelain mukaisissa etätarkastuksissa video tai puhelinyhteyttä. Suunnittelu vaiheessa päädyttiin siihen, että kuvat ja kirjalliset vastaukset riittävän haluttujen tietojen saamiseen. Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin tarkastuksissa käytetään Vati-lomaketta. Koska kaikilla

tarkastuksilla ei tarvitse tarkastaa kaikkia Vati-lomakkeen rivejä, valittiin etätarkastukseen ne lomakkeen rivit, jotka voi tarkastaa vastausten ja kuvien perusteella niin, ettei toimijan tarvitse ottaa kohtuuttoman paljon kuvia etätarkastusta varten. Tästä johtuen esimerkiksi myytävien tuotteiden tarkastaminen rajattiin etänä tarkastettavien asioiden ulkopuolelle. Etätarkastukseen valitut Vati-lomakkeen kohdat on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4 Helsingin tupakkatuotteiden vähittäismyynnin etätarkastamiseen valitut Vati-lomakkeen rivit

1.1	Myyntiä ja myyntilupaa koskevat yleiset asiat
1.2	Viranomaiselle ilmoitettujen tietojen oikeellisuus
2.1	Omavalvontasuunnitelman yleinen vaatimustenmukaisuus
2.2	Omavalvontasuunnitelman saatavuus
2.3	Työntekijöiden perehdytys
3.1	Jatkuva valvonta
3.2	Myyntikieltoilmoitus ja sen esilläpito
3.3	Myyntilupa-asiakirjan esilläpito
3.4	Tuotteiden sijoittelu myyntipisteessä (ml. esilläpitokiello)
3.5	Kuvasto ja luettelo
10.5	Markkoinointikiello

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin tarkastamisesta ei ole Fimealla lomaketta eikä tarkempaa ohjeistusta tarkastuksen tekemisestä. Helsingissä lääkelain mukaisilla tarkastuksilla on tarkastettu myyntipaikassa nikotiinivalmisteiden sijoittaminen ja hävittäminen. Näiden tarkastamisen todettiin suunnittelu vaiheessa onnistuvan kuvan ja vastauksen perusteella etänä.

Etätarkastuksen toteuttamiseen valittiin sähköpostilla vähittäismyyntipaikkoihin lähetettävä ohjeistus ja Questback-kysely. Etätarkastuksen toteuttamiseen Questback-kyselyä hyödyntäen päädyttiin, koska ohjelma oli jo yksikössä käytössä, joten sen avulla pystyttiin nopealla aikataululla aloittamaan tupakkalain mukaiset etätarkastukset. Ohjelmaan luotiin neljä erilaista kyselyä erilaisille valvontakohteille:

1. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikka
2. Tupakkatuotteiden ja nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikka
3. Tupakkatuotteiden vähittäismyynti ja tupakointitila
4. Tupakointitila

Etätarkastuksesta päädyttiin lähettämään sähköpostiviesti kohteisiin, joihin on tarkoitus tehdä suunnitelmallinen tarkastus. Jo suunnittelu vaiheessa päädyttiin siihen, että etätarkastusviestiä ei lähetetä sellaisiin valvontakohteisiin, joissa on aikaisemmilla valvontasuunnitelman mukaisilla tarkastuksilla havaittu sellaisia puutteita, joita ei voida tarkastaa testattavana olevalla etätarkastusmallilla. Viestissä toimijoille annettiin vaihtoehto valita myös perinteinen tarkastus myyntipaikassa. Lähetetyssä sähköpostissa toimijoille annettiin ohjeet Questback-kyselyn täydentämiseen ja kerrottiin, millaiset kuvat vastausten liitteeksi tulee liittää. Sähköpostin ohjeistuksessa annettiin myös tarkastajien yhteystiedot, joihin pystyi ottamaan yhteyttä, mikäli etätarkastuksen tekemisessä oli ongelmia. Suunnittelu vaiheessa päätettiin, että vähittäismyyntipaikoille annetaan noin kuukausi aikaa vastata etätarkastukseen. Toimijoille, jotka eivät vastanneet viestiin, päätettiin lähettää muistutusviesti sähköpostilla etätarkastuksesta. Mikäli sähköposteihin ei saada vastausta, tehdään kohteeseen perinteinen tarkastus paikan päällä.

Mikäli toimijan vastaukset etätarkastuskyselyyn ovat puutteelliset, vastaajalta pyydetään sähköpostitse täydentämään vastauksiaan. Vastausten ja toimitettujen muiden dokumenttien perusteella tarkastuksesta laaditaan tarkastuspöytäkirja Vati-järjestelmässä. Lakimiehiltä saadun ohjeistuksen mukaisesti tarkastus merkitään asiakirjatarkastukseksi. Suunnittelu vaiheessa päätettiin, että etätarkastusten otsikkoon kirjoitetaan ”Tarkastus suoritettiin etätarkastuksena Questback-kyselyn avulla. Toiminnan arviointi tehtiin toimijan edustajan vastauksien ja lähettämien kuvien perusteella”. Kuten paikan päällä tehtävistä tarkastuksestakin, tarkastuspöytäkirja tehdystä tarkastuksesta lähetetään toimijalle sähköpostitse suoraan Vati-järjestelmästä.

Vähittäismyyntipaikan ei ole pakko laatia kuvastoja tai luetteloja. Kuvasto ja/tai luettelo tarkastetaan osana etätarkastusta vain, jos toimija lähettämässään vastauksissa ilmoittaa,

että heillä on laadittu kuvasto tai luettelo. Etätarkastuksessa markkinointikielto tarkastetaan vain, jos toimijan lähettämässä vastauksissa ja kuvissa havaitaan epäkohtia markkinoinnissa.

Helsingissä kehitetty tupakkavalvonnan etätarkastus vastaa periaatteiltaan Valviran asiantuntijoiden keväällä 2021 antamaa ohjeistusta etätarkastamisesta.

Valviran asiantuntijat ohjeistivat kuntia keväällä 2021 tupakkalain mukaiseen etätarkastamiseen. Valviran asiantuntijoiden mukaan tupakkalaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä etäyhteyksin suoritettavista tarkastuksista, eikä näin ollen etätarkastuksen mahdollisuutta ole suljettu pois. Valviran asiantuntijoiden näkemyksen mukaan etätarkastuksesta tulee saada kohteelta suostumus. Suostumuksen ei kuitenkaan tarvitse olla Valviran asiantuntijoiden mukaan kirjallinen tai nimenomainen, vaan myös esimerkiksi vastaaminen valvontayksikön etätarkastuksia ennakoivaan kyselylomakkeeseen osoittaa suostumusta etätarkastukseen. Valvontaviranomaisen yhteydenotoista tulisi Valviran asiantuntijoiden mukaan ilmetä, että etätarkastus on vapaaehtoinen.

Valviran asiantuntijoiden mukaan tupakkalain mukaiseen valvontaan etätarkastukset soveltuvat erityisen hyvin suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksiin, omavalvontaa tukevaan tarkastustoimintaan, asiakirjojen tarkastamiseen sekä helposti todennettavissa olevien seikkojen valvontaan. Valviran asiantuntijoiden näkemyksen mukaan etätarkastuksella on hyvä keskittyä sellaisiin tarkastusalueisiin ja todentaa sellaisia seikkoja, joissa molemmille osapuolille on hyvin selvää, mikä on tarkastettava asia ja mikä on lainsäädännön edellyttämä vaatimustaso. Valviran asiantuntijoiden mukaan etätarkastus onnistuu paremmin, jos edellisellä tarkastuksella on ollut lievää tai lukumääräisesti vähäistä huomautettavaa.

5.2 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Tukes (2018) aloitti etätarkastukset vuonna 2017 vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnassa. Tukes (2020) oli tuolloin tietävästi ensimmäinen laajamittaisesti vaarallisia kemikaaleja käsitteleviä tai varastoivia teollisuuslaitoksia valvova eurooppalainen viranomainen. Tukes (2018) pyrkii etätarkastusten avulla tehostamaan valvonnan vaikuttavuutta ja parantamaan asiakaslähtöisyyttä. Etätarkastus koostuu kahdesta osasta, paperiasioiden läpikäynnistä ja

laitoskierroksesta. Tukesin kokemuksen mukaan nämä molemmat voidaan toteuttaa sujuvasti myös etänä. (Tukes, 2020)

Tukes (2018) pohtii etätarkastuksen toteuttamistapaa aina etukäteen yhdessä asiakkaan kanssa. Tukes (2018) tekee perinteisen tarkastuksen kohteessa, jos yritys haluaa. Etätarkastuksen toteutustavassa huomioidaan riskit ja mietitään, korvaako etätarkastus kokonaisuudessaan kohteessa paikan päällä tehtävän tarkastuksen. Valvoja lähettää teollisuuslaitoksen vastuuhenkilölle ennakkokysymykset, joihin vastuuhenkilö lähettää vastaukset noin viikkoa ennen etätarkastusta. Tarkastuskohteelle kerrotaan myös ennakkoon mitä materiaalia tarkastuspäivänä tarvitaan. Vastaukset käydään Tukesissa etukäteen läpi ja niiden vastausten pohjalta voidaan valita, mihin varsinaisena tarkastuspäivänä kannattaa keskittyä. Tukes hyödyntää ennakkovastauksia sellaisinaan tarkastuskertomuksissa. (Tukes, 2020)

Paperiasiat käydään läpi videoyhteydellä etänä. Tukes sopii yrityksen kanssa yhdessä, mitä ohjelmaa etätarkastuksessa käytetään. Tukesin etätarkastuksessa laitoskierros toteutetaan joko videon tai valokuvien avulla. Valvottavista kohteista voidaan pyytää pohjapiirustuksen avulla etukäteen kuvia tietyistä kemikaalikohteista. Tukesin kokemusten mukaan näytön jakaminen on hyväksi keino kuvien ja videoiden tarkastamiseen, sillä näiden koot ovat suuria. Tukesin kokemuksen mukaan kuvia ja videota jakamalla näkee hyvin, millainen tilanne laitoksessa on. Tarvittaessa voidaan sopia käynti paikan päälle myöhemmin. (Tukes, 2020)

Tukesin yrityksiltä saama palaute etätarkastuksista on ollut pääsääntöisesti positiivista. Positiivista palautetta he ovat saaneet ennakkokysymyksistä ja tehokkaasta ajankäytöstä etätarkastuksella. Etätarkastuksessa on myös se hyöty, että niihin voi osallistua yrityksen eri viranomaisten asiantuntijat vain osaksi aikaa. Haasteiksi Tukes on todennut ongelmat yhteyksissä sekä kuvien ja videoiden jakamiseen liittyvät ongelmat. (Tukes, 2020)

5.3 Ruokavirasto

COVID-19 kriisin vuoksi Ruokavirasto sai EU:n komissiolta ohjeistuksen, että vuosittaiset elintarviketuotannon luomutarkastukset voidaan tehdä etätarkastuksena. Luomuvalvonnan

etätarkastuksia tehdään sekä maataloilla että elintarvikeyrityksiin. Ruokavirasto on päättänyt, että valtuutetut luomutarkastajat voivat tehdä etätarkastuksia riskiperusteisesti. Ruokaviraston etätarkastuksessa tarkastajat ovat yhteydessä kohteisiin puhelimitse tai sähköpostitse etätarkastettaviin kohteisiin. Tarkastaja ohjeistaa etätarkastettavia kohteita tarkastukseen tarvittavista tositteista. Ruokaviraston etätarkastus tehdään sähköisellä tarkastuslomakkeella. Ruokaviraston mallissa tarkastuksen lopuksi toimija kuittaa tarkastuskertomuksen sähköpostitse. (Ruokavirasto, 2020)

5.4 Helsingin pelastuslaitos

Helsingin pelastuslaitos alkoi kehittää etätarkastus mallia palotarkastuksen tekemiseen ei-aseellisissa poikkeusoloissa vuoden 2020 keväällä, kun COVID-19 kriisi alkoi Suomessa. Helsingin pelastuslaitokselle tuli tällöin tarve kehittää palotarkastusten toteuttamiseen malli, jossa ihmiskontakteja vältetään. (Ryynänen, 2021, s. 11) Pelastuslaitoksen etätarkastusmallin pilotointi on kuvattu Talvikki Ryynäsen (2021) ylemmän ammattikorkeakoulun lopputyössä *Etävalvontamallin kehittäminen Helsingin kaupungin pelastuslaitokselle*.

Ennen COVID-kriisiä pelastuslaitos teki tarkastukset paikan päällä kohteessa ennalta sovittuna ajankohtana (Ryynänen, 2021, s. 22). Pelastuslaitoksella pilotoidussa mallissa palotarkastaja ottaa yhteyttä tarkastettaviin kohteisiin puhelimitse tai sähköpostilla ja kysyy halukkuutta etätarkastukseen. Mikäli kohde on halukas, lähetetään kohteeseen sähköpostilla ohjeistus etätarkastusta varten ja sovitaan tarkastusajankohta. Ohjeistuksessa asiakkaalle kerrotaan mitä dokumentteja hänellä tulee olla etätarkastuksessa. Varsinaisella tarkastuksella läpikäydään ensin läpi turvallisuusdokumentit. Mikäli asiakas on lähettänyt asiakirjat jo ennakkoon palotarkastajalle, dokumenteista käydään läpi vain esiin tulleet huomiot. Kohteelle annetaan turvallisuusneuvontaa ja käydään läpi mahdollisia askarruttavia asioita, joita kohteen edustajilla voi olla. Tämän jälkeen tehdään kohdekierros videoyhteyden avulla. Pilotoidussa mallissa tarkastus voidaan tehdä myös kahdessa osassa niin, että ensin käydään läpi kohteen turvallisuusdokumentit sekä keskustellaan turvallisuuskulttuurista ja toisessa osassa tehdään kohteeseen etäkierros. (Ryynänen, 2021 s. 47)

Ryynänen (2021, s. 63) toteaa tutkimuksensa perusteella, että etävalvontamallista voidaan saada toimiva työkalu pelastuslaitoksen valvontatyötä helpottamaan. Ryynänen (2021, s.63) havaintojen mukaan etävalvonta ei voi korvata paikan päällä tehtävää palotarkastusta samassa kohteessa useana valvontakertana peräkkäin, koska etävalvonnassa ei samalla varmuudella voida tarkastaa koko kiinteistöä. Palotarkastuksen tekemiseen etänä vaikuttaa eniten kohteen valinta. Etätarkastettavien kohteiden tulee olla riittävän yksinkertaisia. Ryynänen (2021, s.63) tutkimuksen perusteella etävalvontaa tulee keskittää sellaisiin kohteisiin, joissa valvontakohte on halukas etätarkastukseen. Yksinkertaisissa kohteissa etävalvonta on myös ajankäytöllisesti järkevä vaihtoehto. Ryynänen (2021, s.63) toteaa, että huoltovarmuuden kannalta kriittisiä kohteita ei voida etätarkastuksen avulla tarkastaa. Pelastuslaitos kysyi osana Ryynänen lopputyötä asiakaspalautetta ja palautteen perusteella kohteissa löytyi kiinnostusta toteuttaa valvontaa etävälineiden avulla (Ryynänen, 2021, s. 64).

5.5 Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea aloitti etätarkastusten suunnittelun 2019. Tarkastaja Päivi Luhtanen alkoi kehittämään apteekkien etätarkastustoimintaa Pro gradu – tutkielmassaan, jossa tutkittiin sitä, millainen apteekkien etätarkastusprosessin tulisi olla. Osana Luhtasen pro gradu työtä laadittiin sähköinen kyselylomake, johon apteekkien etätarkastus pitkälti perustuu. COVID-19-pandemiasta johtuen Fimea aloitti etätarkastukset elokuussa 2020 ilman pilotointia. (Vuorela, 2020) Etätarkastukset ovat osa Fimean lääkkeiden vähittäisjakelun valvonnan uudistamista (Fimea 2020).

Apteekkien etätarkastukset voivat olla osatarkastuksia tai kokonaisia tarkastuksia. Osatarkastus voi kohdistua esimerkiksi apteekin verkkopalveluun. Fimea valitsee tarkastussuunnitelmasta etätarkastukseen sopivat apteekit, joita ovat esim. sellaiset apteekit, jotka on tarkastettu aiemmin paikan päällä mutta, joissa on aloittanut ensimmäisen apteekkilupansa saanut apteekkari. Fimea lähettää etätarkastusta varten apteekkarille ennakkoon täytettäväksi sähköisen ennakkokyselyn, johon vastaajalla on pari viikkoa aikaa vastata. Apteekkarilta voidaan pyytää myös muita dokumentteja ennakkoon. Fimea tekee varsinaisen tarkastuksen etäyhteyden avulla, jolloin apteekkarin kanssa keskustellaan

ennakkokyselyn pohjalta. Etäyhteydellä voidaan myös katsoa asiakirjoja ja apteekin tiloja. (Vuorela, 2020)

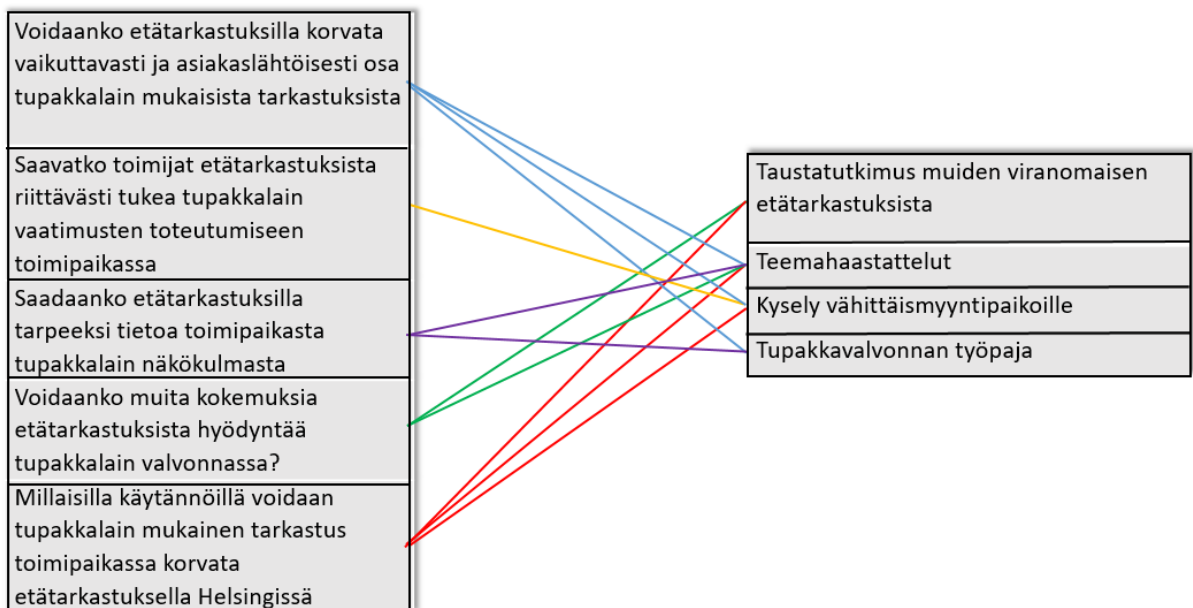
Etätarkastuksen jälkeen pidetään sovittuna ajankohtana loppukeskustelu, jossa käydään läpi tarkastuksessa tehdyt havainnot. Tällöin voidaan myös päättää, että etätarkastuksen lisäksi tehdään tarkastus paikan päällä, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Loppukeskustelun jälkeen Fimea lähettää lausuntopyyynnöt puuteluetteloluonnoksista ja tekee tarkastuspöytäkirjan ja lähettää siitä kopion apteekkarille. (Vuorela, 2020)

Fimean mukaan kaikkea ei voida tarkastaa etänä. Paikan päällä tarkastettavia asioita ovat esimerkiksi lääkevalmistus ja uudet tilat. Apteekkien etätarkastukset tuovat joustoa valvontaan ja aikaa matkustamiselta säästyä. Fimean tarkastamista kohteista on saatu positiivista palautetta tehokkuudesta ja kyselylomakkeesta. Fimean kokemusten mukaan myös muiden asiantuntijoiden pyytäminen etätarkastuksille on aikaisempaa joustavampaa. (Vuorela, 2020)

6 Tutkimusmenetelmät

Työ toteutettiin laadullisena, kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa tutkimusaineistona oli teemahaastattelut valituille asiantuntijoille, kysely etätarkastetuille tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoille sekä tupakkavalvonnan työpaja. Taustatutkimuksesta eri viranomaisten etätarkastamisesta saadaan myös tukea tutkimuksen toteutukseen. Kuvassa 1 on esitetty, mihin tutkimuskysymykseen valituilla tutkimusmenetelmillä pyrittiin etsimään vastaus.

Kuva 1 Työn toteutus: Menetelmät, joilla pyrittiin saamaan vastaus asetettuihin tutkimuskysymyksiin

6.1 Perustelut valituille menetelmille

Työ päädyttiin toteuttamaan laadullisena, kvalitatiivisena tutkimuksena. Eskola ym. (1998, s. 27) mukaan laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiänsuhtaan tekstiä. Aineisto voi olla syntynyt tutkijasta riippuen tai riippumatta. Tutkijasta riippumattomia aineistoja ovat erilaiset haastattelut ja havainnoinnit. (Eskola ym., 1998, s. 27) Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on toiminnassaan vapautta, joka antaa mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen (Eskola ym., 1998, s. 36). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija pohtii jatkuvasti tekemiään ratkaisuja ja näin ottaa kantaa yhtä aikaa sekä analyysinkattavuuteen että tekemänsä työn luotettavuuteen. Kvalitatiivisessa tutkimuksen analysoinnissa tutkijalla on apunaan vain omat sekä mahdollisen tutkijan kollegan ennako-oletukset ja enemmän tai vähemmän vahva teoreettinen oppineisuus. (Eskola ym., 1998, s. 400) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaan, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 103).

Aineistonkeräysmenetelminä laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä haastattelua, kyselyä, havainnointia ja erilaisista dokumenteista kerättyä tietoa (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 87). Tähän tutkimukseen valitsin aineiston keräykseen teemahaastattelun ja kyselyn. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään etätarkastuksista löytyvää kirjallista materiaalia.

6.1.1 Teemahaastattelu

Tässä tutkimuksessa kerättiin muiden viranomaisten kokemuksia etätarkastuksista teemahaastattelujen avulla. Tutkimukseen pyrittiin samaan haastateltavaksi sellaisia etätarkastuksia tehneitä tarkastajia, joilla oli mahdollisimman paljon tuoretta kokemusta etätarkastusten tekemisestä ja myös mahdollisesti kokemusta etätarkastusmallien kehittämisestä. Teemahaastattelujen tavoitteena oli löytää erilaisia kokemuksia etävalvonnasta sekä selvittää etätarkastamiseen ja sen kehittämiseen liittyviä haasteita ja onnistumisia. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 93) mukaan teemahaastattelu on lähellä syvähaastattelua avoimuudessaan. Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet ovat kaikille samat, minkä takia teemahaastattelu on puolistrukturoitumenetelmä. Vaikka teemahaastatteluista puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, ei teemahaastattelu ole niin vapaa kuin syvähaastattelu. (Hirsijärvi ym., 2008 s. 49)

Teemahaastattelun rungoksi laaditaan teema-alue luettelo, eli ei yksityiskohtaista kysymysluetteloa (Hirsijärvi ym., 2008 s. 67). Haastateltavilta haluttiin tässä työssä tietoa erityisesti etätarkastamiseen liittyvistä kokemuksista, menettelytavoista, etätarkastamisen eduista ja haasteista sekä tulevaisuudesta.

Laadullisen tutkimuksen haastattelussa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta, minkä takia haastattelun onnistumiseksi mahdollisimman hyvin, haastateltavan olisi suositeltavaa tutustua kysymysten teemoihin tai vähintään haastattelun aiheeseen etukäteen (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 91). Tässä tutkimuksessa kaikille haastateltaville lähetettiin haastattelu aikaa sovittaessa teema-alue luettelo, jotta haastateltavat pystyivät valmistautumaan haastatteluun. Laadullisessa tutkimuksessa on

tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 103).

Haastattelu tulee tallentaa tavalla tai toisella (Hirsijärvi ym., 2008, s. 75). Tallentamisen avulla haastattelu saadaan sujumaan nopeasti ja ilman katkoja (Hirsijärvi ym., 2008, s. 93). COVID-19 tilanteesta johtuen teemahaastattelut toteutettiin Teamsillä, jolla haastattelut samalla tallennettiin.

6.1.2 Kysely vähittäismyyntipaikoille

Koska vähittäismyyntipaikkojen tarkastuksia on tehty paljon ja niiden joukko on laaja, valitsin tähän tutkimukseen kyselylomakkeen etätarkastettujen vähittäismyyntipaikkojen mielipiteiden keräämiseen. Hirsijärven ja Hurmeen (2008) mukaan kyselylomakkeissa suurin heikkous on se, että vaikka tutkija on laatinut vastausvaihtoehdot kattaviksi, tavoittavat ne vastaajan ajatusmaailman tai maailmankuvansa olennaiset puolet. Kyselylomakkeesta on hyötyä, kun lomakkeet on huolellisesti suunniteltu ja niillä selvitetään konkreettisia ja yksiselitteisiä ilmiöitä. Kyselylomakkeiden etu on myös niiden käsittely. Tallennettuun aineistoon verrattuna lomakkeiden käsittely on nopeampaa ja niistä saadaan myös tilastollista analyysiä. (Hirsijärvi ym., 2008. s. 37)

Lomakkeen tulee olla kohtuullisen pituinen, koska ylipitkä kysely karkottaa vastaamishalun (Tietoarkisto, n.d.). Etätarkastetuille kohteille tehty palautekysely mitoitettiin niin, että siihen vastaaminen vei 5-10 minuuttia. Täysin avoimia kysymyksiä on suositeltavaa käyttää mahdollisimman vähän. Jos kuitenkin vastaaja joukko tiedetään aktiiviseksi, voi avoimien kysymysten käyttäminen olla hyvinkin perusteltua. (Tietoarkisto, n.d.) Koska tässä tutkimuksessa toimipaikat, joihin kysely lähetetään, ovat olleet halukkaita jo etätarkastukseen, pyydettiin heiltä avointa palautetta lähes kaikkiin kysymyksiin. Avoin palaute oli kyselyssä vapaaehtoinen.

Kysely toteutettiin Questback-kyselyllä, koska ohjelmaa käytettiin myös tupakkalain mukaisen etätarkastuksen toteuttamiseen. Näin vastaajilla oli jo kokemusta ohjelman käyttämisestä.

Kyselyyn vastaaminen toteutettiin anonyymista, koska toivottiin, että toimipaikat vastaisivat kyselyyn mahdollisimman totuuden mukaisesti. Vastaaajien taustatietoina päätettiin kysyä vain myyntipaikan muoto (elintarvikemyymälä, kioski, tavaratalo, ravintola), jottei vastauksia pysty yksilöimään myyntipaikkoihin.

Kysymysten selkeyden ja yksiselitteisyyden varmistamiseksi haluttiin, että kysymyksiä tarkastelee myös ulkopuolinen henkilö. Kun kysely oli laatijan mielestä valmis, pyydettiin kyselyyn testivastaamaan kaksi ulkopuolista henkilöä.

6.1.3 Tupakkavalvonnan työpaja

Tutkimukseen päätettiin toteuttaa tupakkavalvonnan työpaja, jonka tarkoituksena oli pohtia tupakkavalvonnan tulevaisuutta ja miettiä kuinka valvontaa ja toimintatapoja voitaisiin kehittää, jotta käytössä olevilla resursseilla valvonta olisi tehokasta, vaikuttavaa ja vielä nykyistä asiakaslähtoisempää. Tupakkalain mukaista vähittäismyynnin valvontaa tekee Helsingin kaupungilla kaksi tarkastajaa. Työpajaan oli tarkoitus saada osallistumaan nykyisten työntekijöiden lisäksi myös aikaisemmin Helsingin kaupungilla tupakkavalvontaa tehneitä tarkastajia.

Työpajan aloitukseksi valittiin SWOT-analyysin laatiminen tupakkavalvonnasta. SWOT-analyysi kehitettiin Yhdysvalloissa 1960-luvulla ja se saavutti heti suuren suosion. Mallin alkuperäisestä kehittäjästä tai keksimisajasta ei ole yksimielisyyttä. SWOT-analyysin nimi tulee englanninkielisistä sanoista strengths (vahvuudet), weaknesses (heikkoudet), opportunities (mahdollisuudet) ja threats (uhat). SWOT on tutkimusten mukaan liikkeenjohdon suosituin yksittäinen strategiatyökalu, jonka tarkoituksena on tuottaa selkeä kokonaiskuva yrityksen tilanteesta strategisten valintojen tueksi. SWOT-analyysillä on tarkoitus saada selkeä kokonaiskuva yrityksen tilanteesta strategisten valintojen tueksi. Hyvän SWOT-analyysin tekeminen vaatii organisaation ja toimintaympäristön tuntemisen, sillä ilman kunnollista pohjatyötä siitä tulee vain pintapuolinen. (Vuorinen, 2013, ss 67, 71)

Työpajan aluksi laadittu SWOT jatkettiin kahdeksan kenttäiseksi TOWS-matriisiksi. TOWS-matriisin ideana on tuoda paremmin esiin, miten heikkoudet ja vahvuudet otetaan huomioon suhteessa uhkiin ja mahdollisuuksiin (Vuorinen, 2013, s. 68).

Työpajan lopuksi pohdittiin tupakkavalvontaa PESTEL-analyysin avulla. PESTEL-analyysissä selvitetään organisaatioon vaikuttavat keskeiset muutosvoimat työkalun kirjainten osa-alueilta, eli poliittisia, ekonomisia, sosiaalisia, teknologisia, ekologisia ja lainsäädännöllisiä vaikutuksia. Työkalun tarkoituksena ei kuitenkaan ole listata kaikkea mahdollista kaikissa kohdissa, vaan teemoja joissa ei ole tapahtumassa mitään ei ole tarkoitus ottaa mukaan. Olennaista on siis löytää organisaation kannalta keskeiset teemat, joiden muutosvoimalla on selvä vaikutus organisaation toimintaan. Sopiva tarkastelu-ulottuvuus PESTEL-analyysille on noin 3-10 vuotta. (Vuorinen, 2013, ss. 165- 166)

7 Yhteenveto tutkimustuloksista

Tutkimustulokset käydään läpi seuraavissa kappaleissa. Ensimmäisenä käydään läpi teemahaastattelujen tulokset. Sen jälkeen vähittäismyyntipaikkojen kyselyn tulokset ja viimeisenä käydään läpi tupakkavalvonnan työpajan tulokset.

7.1 Asiantuntijoiden teemahaastattelut

Teemahaastattelut toteutettiin touko-heinäkuussa 2021. Aikatauluja viivästytti alkuperäisestä suunnitelmasta hieman kesälomakauden alkaminen. Haastateltavina oli Helsingin kaupungin ympäristöpalveluista etätarkastuksia tehnyt tupakkavalvonnan tarkastaja sekä elintarvikelain mukaisia etätarkastuksia tehnyt elintarviketarkastaja, Valviran tupakkavalvonnan lakimies, Helsingin Pelastuslaitokselta etätarkastusmallia kehittänyt palotarkastaja sekä Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimeasta ylitarkastaja ja yliproviisori, joilla oli tietoa lääkelain mukaisten kohteiden etätarkastamisesta ja etätarkastusmallin kehittämisestä. Yhtä alustavasti sovittua haastattelua ei saatu sopimaan haastateltavan aikatauluihin, joten haastattelu jäi hänen kohdallaan tekemättä. Haastateltavia oli näin yhteensä kuusi, joista kaksi haastateltiin yhdessä, koska he edustivat samaa organisaatiota.

Teemahaastattelujen teema-alueet ovat liitteessä 1.

Tässä tutkimuksessa teemahaastattelun tuloksia tulkittiin aineistoa ryhmittelemällä. Aluksi aineisto litteroitiin, eli kirjoitettiin kirjalliseen muotoon sanasta sanaan tallenteista.

Sisältöanalyysi menetelmällä voidaan analysoida tutkimuksessa saatua materiaalia systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisältöanalyysi on tekstianalyysiä. Menetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s.123) Aineistolähtöisessä sisältöanalyysissä analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen 1. aineiston pelkistäminen 2. aineiston ryhmittely 3. teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 128) Ensimmäisessä vaiheessa alkuperäisestä aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 129). Aineiston ryhmittelyssä pelkistetty aineisto käydään läpi ja koodatuista alkuperäisilmaisuista etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokiksi. Luokittelussa aineisto tiivistyy, kun yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 131) Viimeisessä vaiheessa, eli käsitteellisestämisessä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 134).

Haastatteluissa nousseista pääteemoista on muodostettu otsikot, joiden alle on seuraavissa kappaleissa kerätty kyseisiin teemoihin liittyvät havainnot.

7.1.1 Tarkastusten tekeminen

Teemahaastattelujen alussa keskusteltiin haastateltujen kanssa taustatiedoiksi perinteisten tarkastusten tekemisestä sekä tarkastustoiminnassa tapahtuneista muutoksista, mikäli haastateltavalla oli kokemusta tarkastusten tekemisestä.

Perinteisesti tarkastukset oli kaikilla haastatelluilla tehty paikan päällä tarkastuskohteissa. Perinteiset tarkastukset poikkesivat ajankäytöllisesti toisistaan merkittävästi. Osalla haastatelluista tarkastukset kestivät alle tunnin ja toisilla haastatelluista yhteen tarkastukseen saattoi mennä aikaa jopa kolme työpäivää.

Haastatteluissa kävi ilmi, että perinteisiä tarkastuksia tarkastuskohteissa tehtiin joko ennalta ilmoittamatta tai ennalta sovittuna ajankohtana. Lainsäädännöllä oli vaikutusta siihen, pitkö tarkastuksista ilmoittaa tarkastuskohteelle ennakoon.

Menty kohteeseen ennalta sovittuna ajankohtana. Tarkastus on suoritettu auditoidulla lomakkeella. Kierretään asiakkaan kanssa kohde ja käydään turvallisuus dokumentit yhdessä. Lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa.

Etukäteen katsotaan tiedot ja mennään paikan päälle ja tutkitaan ja katsotaan paikat läpi. Toimistolla kirjoitetaan raportti. Tarkastukset tehdään ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksiin käytettävät lomakkeet olivat enemmistöllä haastatelluista tarkentuneet ja ne ohjasivat aikaisempaa enemmän tarkastuksia. Tietotekniset valvontaohjelmat olivat myös kehittyneet viime vuosina osalla haastatelluista. Tarkastuskohteiden ja niiden toimintaympäristön muutoksilla oli ollut myös vaikutusta tarkastusten toteutukseen.

7.1.2 Etätarkastaminen ja soveltuvat kohteet

Haastatteluissa keskusteltiin käytössä olevista etätarkastusmalleista, jotta saataisiin tietoa ja kokemuksia myös muista, kuin tupakkalain mukaisista etätarkastuksista. Tarkoituksena oli saada uusia näkökulmia siihen, kuinka etätarkastus voidaan toteuttaa ja näin saada ideoita, kuinka käytössä olevaa mallia voitaisiin kehittää asiakaslähtöisyyden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Erityistä kiinnostusta herätti erityisesti se, miten haastateltavat valitsevat etätarkastettavat kohteet.

Osa haastateltavista oli tehnyt etätarkastuksia aikaisemminkin jonkin verran, mutta ne olivat olleet lähinnä osatarkastuksia ja asiakirjatarkastuksia, joita ei oltu ajateltu etätarkastuksiksi, vaikka näillä tarkastuksilla korvattiin seurantatarkastus paikan päällä kohteessa.

Sekä Helsingin kaupungin tupakkavalvonta että pelastuslaitoksen palotarkastajat alkoivat kehittää etätarkastuksia COVID-19 kriisin seurauksena.

Muutokset tuli koronan takia, koska tärkeimpänä on että operatiivinen puoli pystyy toimimaan. Minkä takia koronan alkaessa tuli kaikille, joilla ei ole pakko olla asemalla ehdoton etätyö komennus.

Etätarkastusmallit olivat kaikilla haastatelluilla hieman erilaiset. Osassa haastateltujen etätarkastusmalleista toimijan halukkuutta etätarkastukseen tiedusteltiin puhelimitse. Puhelin yhteydenoton jälkeen tarkastuskohteelle lähetettiin joissain malleissa vielä sähköpostilla ohjeistusta etätarkastuksesta ja tarvittavista asiakirjoista. Etätarkastuksista otettiin myös sähköpostitse yhteyttä tarkastuskohteeseen. Etätarkastusmalleissa oli yleistä pyytää tarkastuskohdetta lähettämään dokumentteja tarkastajalle ennakkoon etätarkastusta varten. Haastatellut tekivät etätarkastuksia videoyhteydellä, Teams-palaverina, puhelimitse tai vain tarkastettavan kohteen edustajan lähettämien dokumenttien perusteella. Kaikki haastatellut eivät pitäneet videoyhteyttä välttämättömänä etätarkastamiseen.

Videokierros ei tuo mitään lisäarvoa tarkastamiseen.

Etätarkastukset olivat kaikille haastatelluille verrattain uusia, joten suuria muutoksia tehtyihin etätarkastusmalleihin ei ollut vielä tehty. Etätarkastuksiin oli kuitenkin haastateltujen mukaan tehty pieniä muutoksia, kun etätarkastuksia tehdessä oli huomattu, ettei jokin valittu toimintamalli toimi.

Kaikki haastateltavat totesivat, että etätarkastaminen ei sovellu kaikkiin heidän tarkastuskohteisiinsa. Kaikki haastatellut näkivät tarpeelliseksi rajata etätarkastusten ulkopuolelle joitain tarkastuskohteita. Etätarkastettavien kohteiden valinnassa hyödynnettiin pääasiassa riskinarviointia sekä tarkastushistoriaa. Haastatteluissa nousi myös se esiin, ettei sellaisia kohteita joissa käydään harvoin, voida tarkastaa etänä, koska etänä ei voida tarkastaa kaikkea ja näin voisi jotain jäädä huomioimatta. Haastattelujen perusteella etätarkastaminen soveltuu parhaiten kohteisiin, joissa käydään usein ja näin tarkastuskohteet ovat hyvin tiedossa.

Etätarkastus oli vapaaehtoinen vaihtoehto paikan päällä tehtävän tarkastuksen sijaan yhtä haastateltua organisaatiota lukuun ottamatta.

7.1.3 Etävalvonnan edut ja haasteet

Haastatteluissa keskusteltiin etätarkastamiseen liittyvistä eduista ja haasteista. Kokemukset ja mielipiteet etätarkastamisen eduista olivat erityyppisiä haastatelluilla. Useammassa haastattelussa suurimpana etätarkastamisen etuna nousi esiin matka-ajan säästyminen.

Ajan käyttö iso plussa.

Säästyy matkustamisen aika. Ei tarvitse lähteä 600 kilometrin päähän 5,5 tunnin tarkastamisen takia.

Matka aika säästyy.

Toinen asia, joka nousi esiin useammassa haastattelussa, oli se, että etätarkastuksessa voi keskittyä paremmin aikaisemmilla tarkastuksilla havaittuihin puutteisiin. Tämän takia etätarkastamisen nähtiin soveltuvan erityisen hyvin paikan päällä tehdyillä tarkastuksilla havaittujen puutteiden korjauksien todentamiseen. Etätarkastamisen etuna nähtiin myös se, että etätarkastuksessa tarkastuskohteet joutuvat ajattelemaan ja pohtimaan lainsäädännön vaatimuksia itse perinteistä tarkastusta enemmän. Haastateltavan mielestä tällöin vaatimukset jäävät paremmin tarkastuskohteessa tietoon. Etätarkastuksen etuna nähtiin myös se, että ohjausta ja neuvontaa voidaan antaa jopa paremmin kuin perinteisellä tarkastuksella. Etänä toimipaikan asiakirjoihin voitiin keskittyä paremmin ja niistä voi huomata, jotain sellaista, jota ei välttämättä huomaisi hälyisällä tarkastuksella. Etuina nähtiin myös se, että etätarkastus on perinteistä tarkastusta helpompi pilkkoa osiin. Etätarkastuksista oli myös saatu positiivista palautetta tarkastetuilta kohteilta.

Toiminnan harjoittajat joutuvat ajattelemaan vaatimuksia ja pohtimaan vaatimuksia. Asiat tulevat heille paremmin tietoon.

Asiakaspalaute. Asiakkaat ovat tykänneet todella paljon.

Etätarkastamisen suurimmat haasteet liittyivät etätarkastamiseen tarvittavaan tietotekniikkaan ja laiteosaamiseen sekä etänä saatavaan tietoon tarkastettavasta kohteesta. Kaikilla tarkastuskohteilla ei ole tietoteknisiä laitteita tai osaamista etätarkastuksen toteuttamiseen.

Kuvien laatu ja miten niistä näkee vaatimusten toteutumisen.

Toiminnanharjoittajat eivät aina ymmärrä mitä kysytään, joten kysymyksistä olisi hyvä saada vielä selkeämmät. Eikä lisätietoja tarvitsisi kysyä niin paljon mikä säästäisi aikaa.

Isoin haaste on ollut tietotekniikka. Yhteyden pelaaminen koko kiinteistössä.

Ei oikeasti pääse näkemään mitä siellä tapahtuu. Paikan päällä aina tuppaa löytymään yllätyksiä.

7.1.4 Etävalvonnan tulevaisuus

Haastatteluissa keskusteltiin etävalvonnan tulevaisuudesta. Vaikka etätarkastusmallit luotiin pääosin koronan vaikutuksesta, näkivät kaikki haastatellut etätarkastusten jäävän pysyviksi valvonnan osiksi. Kaikkien haastateltujen kokemukset etätarkastamisesta olivat vielä niin tuoreita, ettei tarkkoja suunnitelmia etätarkastamisesta koronarajoitteiden jälkeen oltu vielä tehty. Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan nähnyt etävalvonnan korvaavan kaikkea paikan päällä tehtävää valvontaa. Etätarkastusten soveltuvuus erityisesti paikan päällä havaittujen puutteiden korjausten todentamiseen nousi esiin useammassa haastattelussa.

Kyllä, tarkoitus olisi että jäisi pysyväksi ja alettaisiin tarjoamaan asiakkaalle vaihtoehtona ainakin osassa kohteissa.

Olen ajatellut, että jää. Paikan päällä tehtävien tarkastusten rinnalle, joka toinen joka kolmas tarkastus.

Ainakin hybrideitä, uusintoja varsinkin. Turha käyttää matka-aikaa. Voidaan tehdä myös vain sähköpostilla, ei tarvitse live yhteyttä.

7.2 Kysely vähittäismyyntipaikoille

Tässä kappaleessa käydään läpi vähittäismyyntipaikoille lähetetyn kyselyn tulokset. Strukturoitujen kysymysten tulokset tarkasteluineen ja aina kysymyksen jälkeen käsitellään kysymykseen saadut avoimet vastaukset. Kysymyksiä ei käydä läpi samassa järjestyksessä, kuin ne olivat myyntipaikoille lähetetyssä kyselyssä vaan tuloksia on jaoteltu teemoittain tutkimuskysymysten mukaan analysoinnin helpottamiseksi.

Palautekysely lähetettiin kaikille vähittäismyyntipaikoille, joihin oli tehty etätarkastus marraskuun 2020 maaliskuun 2021 välillä. Kyselyä ei lähetetty kaikille etätarkastetuille

myyntipaikoille, koska osalla tehdystä etätarkastuksesta arvioitiin kuluneen liian kauan aikaa. Kysely haluttiin rajata sellaisiin myyntipaikkoihin, joilla etätarkastus oli vielä hyvin muistissa. Kysely lähetettiin maaliskuun 2021 lopussa 159 sähköpostiosoitteeseen. Kysely toteutettiin anonymisti eikä tarkkoja taustatietoja kysytty. Näin yksittäistä myyntipaikkaa ei voitu yhdistää saatuihin vastauksiin. Tämän toivottiin laskevan vastauskynnystä ja vastausten rehellisyyttä. Kysely oli avoinna 15.5.2021 asti. Kyselystä ei lähetetty muistutusviestiä.

Kyselyyn saatiin yhteensä 51 vastausta. Kokonaisvastausprosentti oli 32 %.

Vastausprosenttiin oltiin tyytyväisiä, koska vastaavissa kyselyissä vastausprosentti jää usein saatua vastausprosenttia matalammaksi. Erityisen tyytyväisiä oltiin saatuun avoimen palautteen määrään. Vaikka avoin palaute ei ollut pakollinen missään kysymyksessä, saatiin vastaajilta useita hyviä avoimia vastauksia jokaiseen kysymykseen. Vähittäismyyntipaikkojen palautekyselyn kysymykset ovat liitteessä 2. Kyselyssä ei ollut laitettu mitään kysymystä pakolliseksi. Tämän takia kaikkien kysymysten vastausmäärä ei ole tulosten käsittelyssä 51.

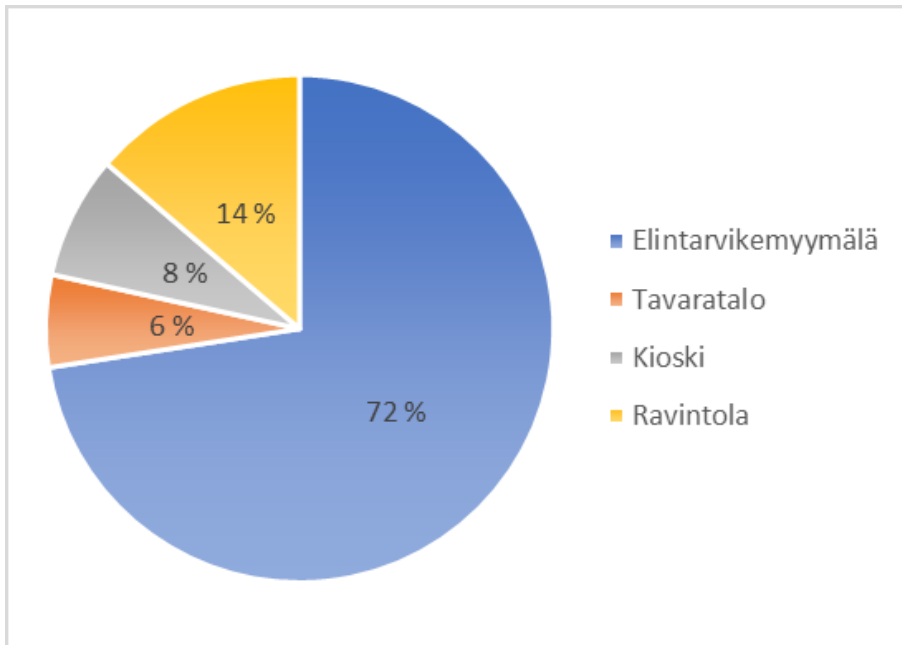
7.2.1 Taustatiedot

Taustakysymyksiä kysyttiin myyntipaikan tyyppi sekä tieto siitä, onko myyntipaikkaan tehty muita tarkastuksia etänä kuin tupakkalain mukainen tarkastus. Taustakysymysten määrä haluttiin pitää mahdollisimman pienenä, mutta kuitenkin haluttiin saada mahdollisuus tarvittaessa eritellä vastauksia eri vähittäismyyntipaikka tyyppien mukaan. Myyntipaikan tyyppissä vastausvaihtoehtoina oli elintarvikemyymälä, kioski, tavaratalo ja ravintola. Ennako oletuksena kyselyä tehtäessä oli, että tupakkalain vaatimukset ovat huomattavasti tiedossa ravintoloissa, kuin muissa myyntipaikoissa. Elintarvikemyymälät, kioskit ja tavaratalot ovat pääasiassa ketjuohjattuja, kun taas ravintolat ovat usein yksityisyritysten omistuksessa. Kysymykseen ”onko myyntipaikkaan tehty muita tarkastuksia etänä” vastaaja sai kirjoittaa vastauksensa avoimeen kenttään. Kysymyksellä muista etätarkastuksista haluttiin selvittää etätarkastusten yleisyyttä.

Vastanneista etätarkastetuistakohteista 37 (72 %) oli elintarvikemyymälöitä, neljä (8 %) kioskeja, kolme (6 %) tavarataloja ja seitsemän (14 %) ravintoloita. Vastausten jakautuminen kuvassa 2. Kyselyn vastausaikana iso osa ravintoloista oli Helsingissä koronarajoitusten takia suljettuina tai rajoitetusti auki, minkä takia ravintoloiden kokonaisvastausprosentti, 27 % jäi

hieman alhaisemmaksi kuin kyselyn kokonaisvastausprosentti. Kysely lähetettiin 29 ravintolaan.

Kuva 2 Vastanneiden myyntipaikkojen jakaantuminen myyntipaikan tyyppin mukaan, n=51

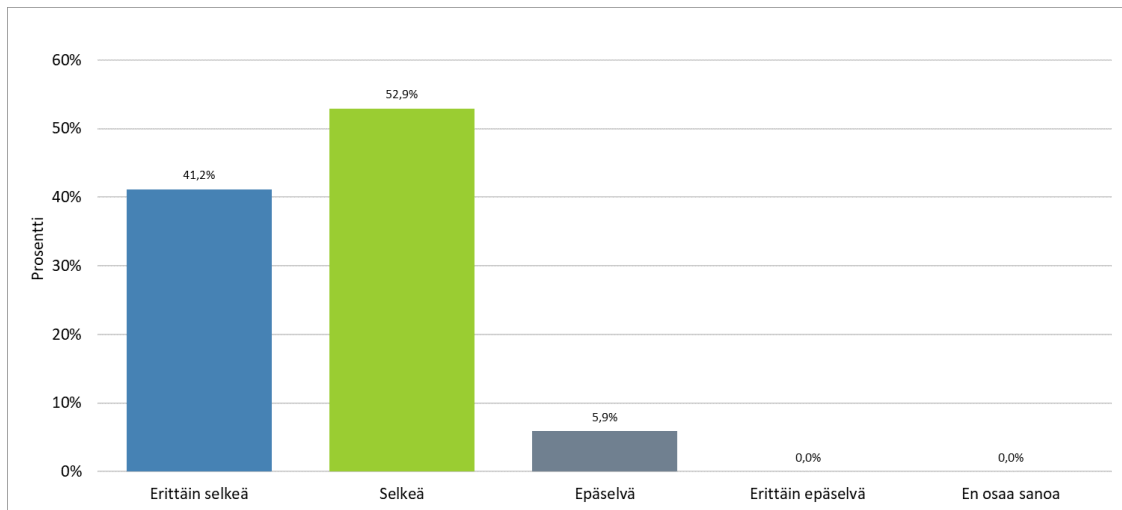
Etätarkastamista voidaan pitää vastausten perusteella vielä vähäisenä ja harvinaisena. Vain kolmelle vastanneelle oli tehty etänä muu tarkastus kuin tupakka- ja lääkelain mukainen tarkastus. Etätarkastuksena vastanneisiin myyntipaikkoihin oli tehty palotarkastus, elintarvikelain mukainen Oiva-tarkastus sekä ketjun sisäinen tarkastus.

7.2.2 Etätarkastusmallin asiakaslähtöisyys

Etätarkastamisen asiakaslähtöisyyttä selvitettiin kysymyksillä ”Sähköpostissa annettu ohjeistus etätarkastuslomakkeen täydentämiseen oli” sekä ”Miten etätarkastuksen kysymyksiin vastaaminen onnistui sähköisellä lomakkeella?”. Myyntipaikoilta kysyttiin lisäksi mielipidettä siihen, miltä osin heidän mielestään etätarkastusta tulisi kehittää.

Sähköpostissa annettua ohjeistusta etätarkastuslomakkeen täydentämiseen piti 48 (94 %) vastaajaa erittäin selkeänä tai selkeänä. Sähköpostissa annettua ohjeistusta piti epäselvänä kolme (6 %) vastaajaa. Kuvassa 3 on esitetty vastausten jakautuminen.

Kuva 3 Vastaajien mielipide ”Sähköpostissa annettu ohjeistus etätarkastuslomakkeen täydentämiseen oli”. n=51

Vastaajat antoivat kysymykseen sähköpostissa annetusta ohjeistuksesta etätarkastuslomakkeen täydentämiseen avointa palautetta, vaikka vain kolme vastaajaa piti sähköpostin ohjeistusta epäselvänä:

Vähän joutui kyselemään mitä mikäkin tarkoittaa.

Oli vaikeeta liittää niitä kuvia kysymyksiin.

Ajattelin, että olisi ollut paljon helpompaa laittaa kaikki kuvat kerralla. Tai joku hauska video missä olisi tänä kaikki näkyneet mitä kysyttiin. Mutta muuten oli ok.

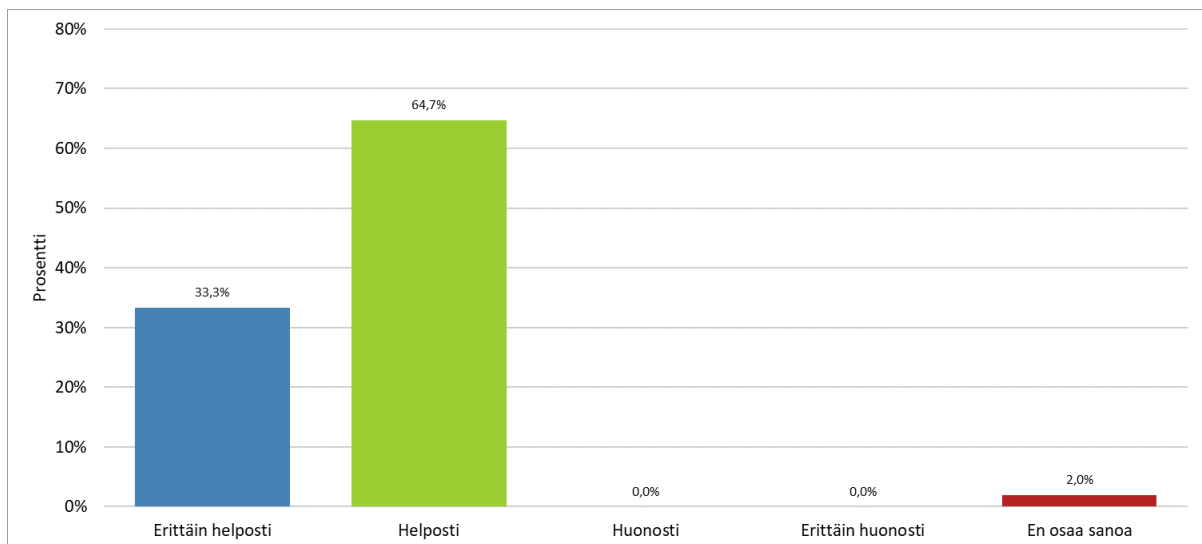
Sähköpostiin tarvitsee laittaa yksityiskohtaisemmat ohjeet tarkastuksesta, ehkä jopa sanasasta sanaan ne kysymykset ja mitkä kriteerit otettavien kuvien tulee täyttää. Silloin olisi helpompi ottaa oikeanlaiset kuvat valmiiksi ettei tarvitse kesken tarkastuksen lähteä ottamaan uusia kuvia kun jo otetut kuvat eivät olleet ohjeistuksen mukaiset.

Olisi ollut hienoa tietää, mistä kaikista tarvitaan kuvat ja mitä tietoja kyselyssä tullaan tarvitsemaan. Nyt joutui menemään kyselyyn selvittämään nuo kohdat ja kuvaamaan tarvittavat asiat sen jälkeen. Sitten taas kyselyyn.

Mitä tarkempi etukäteislistaus, sitä parempi omasta mielestäni.

Myyntipaikoilta kysyttiin mielipidettä sähköiseen lomakkeeseen vastaamisesta. Vastaajista 50 (98 %) oli sitä mieltä, että vastaaminen onnistui erittäin helposti tai helposti sähköisellä lomakkeella. Yksikään vastaaja ei ollut sitä mieltä, että vastaaminen olisi onnistunut huonosti tai erittäin huonosti. Yksi vastaaja valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Vastausten jakautuminen kysymykseen miten etätarkastuksen kysymyksiin vastaaminen onnistui sähköisellä lomakkeella on esitetty kuvassa 4.

Kuva 4 Vastausten jakaantuminen kysymykseen miten etätarkastuksen kysymyksiin vastaaminen onnistui sähköisellä lomakkeella? n=51

Vaikka vastaaminen etätarkastukseen onnistui kyselyn mukaan yhtä vastaajaa lukuun ottamatta vähintään helposti, antoivat vastaajat avoimissa vastauksissa tästä huolimatta palautetta kuvien liittämiseen liittyvistä haasteista:

Haastavaa saada valokuvat ja skannatut lomakkeet

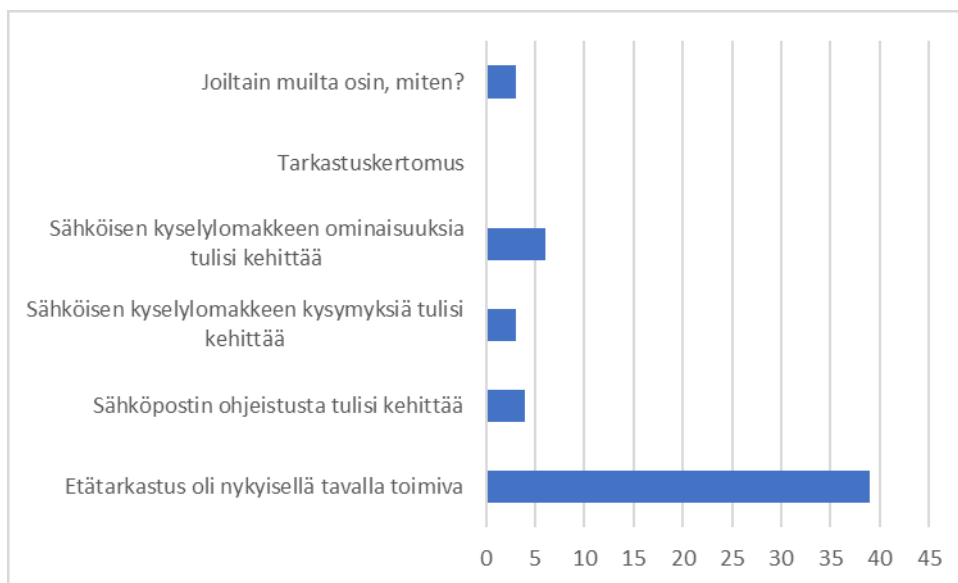
Kuvien lisääminen voisi olla helpompaa ja mahdollisuus lisätä useita kuvia olisi hyvä

Kuvien lisääminen oli hieman haasteellista. Ehkä se johtui enemmän tietokoneesta kuin lomakkeesta.

Saisi valokuvat toimimaan mobiililla, että voisi ottaa suoraan valokuvan lomakkeeseen kierrättämättä tietokoneen kautta.

Kyselyn kysymykseen ”kuinka etätarkastusta tulisi kehittää” vastaaja sai valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon. Tämän takia vastausten kokonaismäärä on enemmän, kuin koko kyselyn vastaajamäärä. Valintoja kysymykseen tehtiin yhteensä 55 kappaletta. Vastaajat valitsivat eniten (39 kpl) vaihtoehdon ”etätarkastus oli nykyisellä tavalla toimiva”. Sähköpostin ohjeistukseen kehityksen valitse neljä vastaajaa, sähköisen kyselylomakkeen kolme vastaajaa, sähköisen kyselylomakkeen ominaisuudet kuusi vastaajaa ja vaihtoehdon ”joiltain muilta osin, miten” kolme vastaajaa. Valintojen määrät kysymykseen, kuinka etätarkastusta tulisi kehittää on kuvassa 5.

Kuva 5 Vastaukset kysymykseen ”Kuinka etätarkastusta tulisi kehittää”. Valintoja tehtiin yhteensä 55 kappaletta

Vastaajan valitessa kyselyssä jonkun kehittämiskohteen, avautui vastaajalle kenttä, johon pystyi antamaan avointa palautetta valittuun kehittämiskohteeseen.

Sähköpostin ohjeistuksen kehittämiseen saatiin kolme avointa palautetta. Näistä kahdessa toivottiin ohjeistavia kuvia sähköpostiin helpottamaan ja ohjeistamaan tarkastuksen tekemiseen tarvittavien kuvien ottamista. Yhdessä avoimessa vastauksessa todettiin etätarkastuksen olevan rahastusta.

Sähköisen lomakkeen ominaisuuksiin saatiin viisi avointa vastausta, joista kaikki liittyivät kuvien lisäämisen kehittämiseen:

Lomakkeiden ja varsinkin valokuvien laittaminen, kun haaste saada ne sopivan kokoisiksi

Mahdollisuus lisätä useampi kuva

Helpompi lisätä kuvat. Esim. kuvat, jotka olet lisännyt lomakkeelle, näkyisivät lomakkeella, jotta tiedät lisänneesi oikean kuvan.

Että olis helpompi liittää niitä kuvia sinne. muuten ok

Valokuvat voisi ottaa suoraan lomakkeeseen kierrättämättä muistin kautta.

Kolme vastaajaa vastasi kyselyn vaihtoehdon ”Joiltain muilta osin, miten?”. Vain yksi annetuista avoimista vastauksista oli varsinainen etätarkastusmallin kehitysehdotus. Vastaaja ehdotti, että korjaavat toimenpiteet voisi hoitaa sähköisesti, jos tarkastuksella havaitaan epäkohtia.

Kyselyn lopussa oli avoin kenttä, johon vastaaja sai antaa palautetta Helsingin kaupungin tupakkavalvonnalle. Tähän palautekenttään saatiin positiivista palautetta etätarkastuksista:

Oli tosi hyvä systeemi, varsinkin näin korona aikaan

Näin korona aikana varsinkin todella hyvä vaihtoehto. Antaa myös itselle ajan täyttää lomakkeen ja palauttaa kun aina ei välttämättä työpäivän aikana pääse heti tarkastajan kanssa katsomaan asioita ruuhkatilanteissa (kun tullaan paikalle ilmoittamatta)

Isot kiitokset siitä, että sähköisenä järjestettävälle tarkastukselle oli annettu pitkä vastausaika.

Tämä etäsysteemi oli mielestäni hyvä

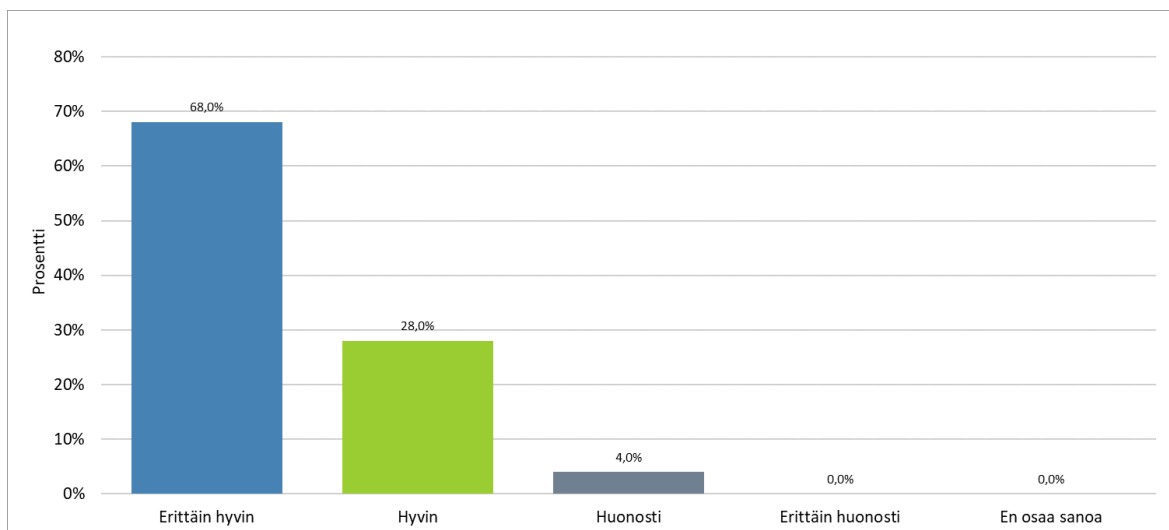
7.2.3 Etänä toteutettavan tupakkavalvonnan vaikuttavuus

Tupakkavalvonnan vaikuttavuutta ja asiakaslähtöisyyttä selvitettiin kyselyssä kysymyksillä tupakkalain vaatimusten tietämyksestä sekä kysymyksellä siitä, kuinka paljon vastaaja joutui omasta mielestään pohtimaan tupakkalain vaatimuksia etätarkastusta tehdessään.

Etätarkastetuilta kohteilta pyydettiin myös mielipidettä siitä, kuinka paljon ohjeistusta ja neuvontaa he ovat saaneet paikan päällä tehdyillä tarkastuksilla.

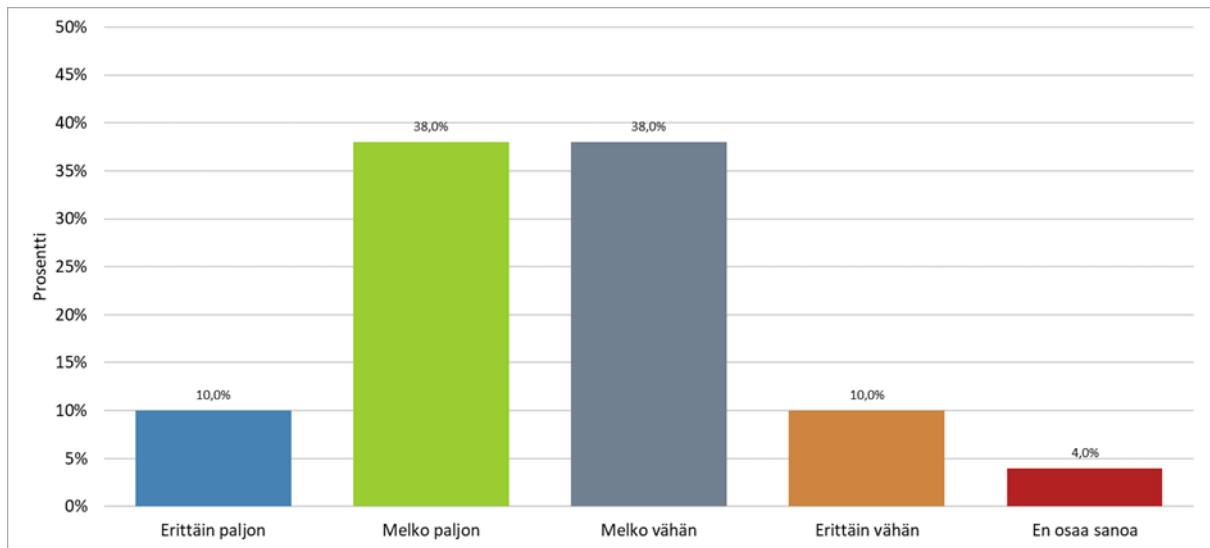
Tupakkalain vaatimukset myyntipaikoille olivat tiedossa myyntipaikoista erittäin hyvin 34:llä (68 %) ja hyvin 14:sta vastanneista (28 %) ennen etätarkastusta. Vastaajista vain kahdella (4 %) vaatimukset olivat huonosti tiedossa. Vastausten jakautuminen kysymykseen kuinka tupakkalain vaatimukset myyntipaikoille olivat tiedossanne ennen etätarkastusta ovat kuvassa 6.

Kuva 6 Vastausten jakaantuminen kysymykseen kuinka tupakkalain vaatimukset myyntipaikoille olivat tiedossanne ennen etätarkastusta? n=50

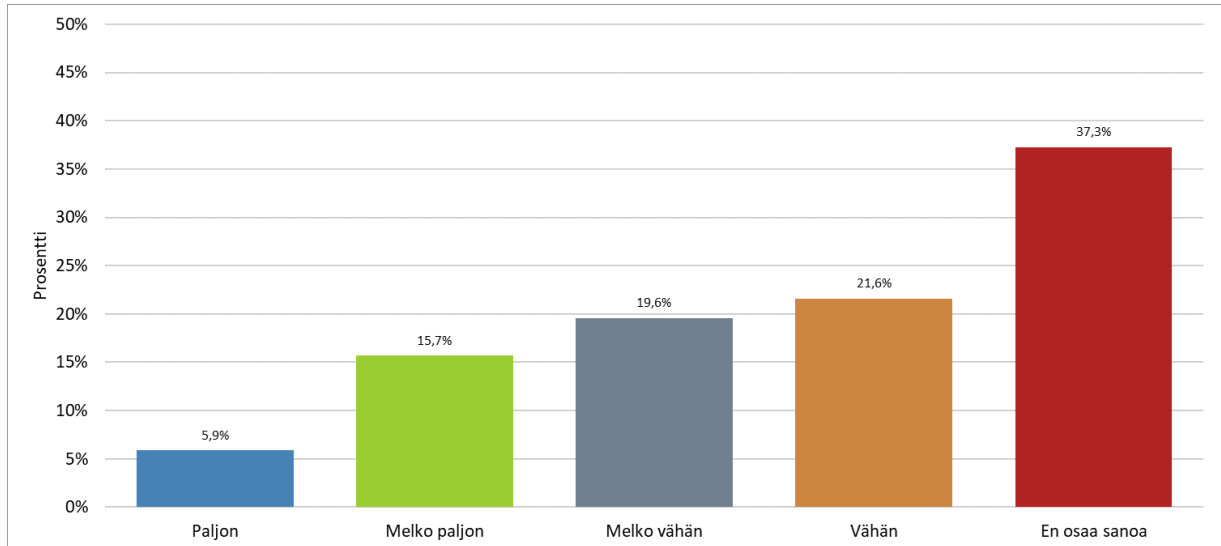
Vaikka tupakkalain vaatimukset olivat hyvin tiedossa myyntipaikoilla ennen tarkastusta, pohti viisi (10 %) vastaajaa tupakkalain vaatimuksia erittäin paljon etätarkastusta tehdessään. Melko paljon vaatimuksia pohti 19 (38 %) vastaajaa. Melko vähän vaatimuksia pohti 19 (38 %) vastaajaa. Viisi (10 %) vastaajaa pohti erittäin vähän tupakkalain vaatimuksia etätarkastuskyselyä täydentäessään. Tulokset kysymykseen pohditteko tupakkalain vaatimuksia etätarkastuskyselyä täydentäessänne on kuvassa 7.

Kuva 7 Vastaukset kysymykseen pohditteko tupakkalain vaatimuksia etätarkastuskyselyä täydentäessänne? Yhteensä n=50

Kysymykseen ”Oletteko saaneet ohjeistusta ja neuvontaa tarkastuskäynneillä myyntipaikassanne paikan päällä tupakkalain vaatimusten toteutumiseen?” 19 (37 %) vastasi ”en osaa sanoa”. Kyselyn ohjeistuksen mukaan näin vastasivat myös ne myyntipaikat, joihin ei ole tehty tarkastuskäyntiä paikan päällä. Vastaajista kolme (6 %) koki saaneensa paljon ohjeistusta ja kahdeksan (15,7 %) melko paljon ohjeistusta tupakkalain vaatimusten toteuttamiseen myyntipaikassa. Melko vähän ohjeistusta koki saaneensa kymmenen vastaajaa (16,6 %) ja vähän ohjeistusta 11 vastaajaa (21%) tarkastuksilla paikan päällä. Tulokset ovat kuvassa 8.

Kuva 8 Vastaukset kysymykseen ”Oletteko saaneet ohjeistusta ja neuvontaa tarkastuskäynneillä myyntipaikassanne paikan päällä tupakkalain vaatimusten toteutumiseen?” n=51

Useammassa avoimessa vastauksessa todettiin, että ohjaukselle ja neuvonnalle ei ole ollut tarvetta, koska tupakkalain vaatimukset on ollut myyntipaikassa kunnossa.

Tarkastuskäynnit ovat aina sujuneet hyvin

Ei ole ollut huomautettavaa tai tarvetta ohjeistukselle.

Meillä on ollut joka kerta kaikki kunnossa. Ei ole ollut huomauttamista.

Lakisääteisiä juttuja pitää olla kunnossa.

Tupakkalain valvontasuunnitelman yhtenä painopisteenä ohjelmakaudella 2020-2024 on myyntipaikkojen omavalvontasuunnitelman toteuttamisen tukeminen. Tämän takia vähittäismyyntipaikkojen kyselyyn lisättiin kysymys omavalvontasuunnitelman tukemisestä. Vastaajista 46 (90 %) koki saaneensa riittävästi ohjausta ja neuvontaa omavalvonnan toteuttamiseen. Vastaajista viisi (10 %) ei osannut sanoa onko saanut riittävästi neuvontaa ja ohjausta omavalvonnan toteuttamiseen. Kukaan vastaajista ei kokenut tarvitsevansa lisää ohjeistusta ja neuvontaa tupakkalain mukaisen omavalvonnan toteuttamiseen.

7.2.4 Muut huomiot kyselystä

Kahdessa avoimessa palautteessa saatiin palautetta tupakkavalvonnan maksullisuudesta.

Helpommaksi, koska on naurettavaa maksaa 500€ siitä että myy jotakin.

Rahastamisen maku jäi. Ja yrittäjä joutuu tuhlaamaan aikaa tälläisen tekemiseen.

Tarpeeton kustannus yritykselle

Myös perinteisillä tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla vähittäismyyntipaikoissa saadaan palautetta tarkastuksen hinnasta. Vaikka tupakkatuotteiden vähittäismyynnin maksua kutsutaan vuosittaiseksi valvontamaksuksi, on maksu veroluonteinen maksu, eikä se vastaa yhdenmyyntipaikan valvontaan vuosittain kuluvaan aikaan.

7.3 Tupakkavalvonnan työpaja

Helsingin tupakkavalvonnan työpaja toteutettiin 11.5.2021. Työpajaan osallistui molemmat Helsingin kaupungilla tupakkalain mukaista vähittäismyynnin valvontaa tekevää tarkastajaa. Alkuperäisenä tarkoituksena tutkimuksessa oli, että työpajaan olisi saatu muitakin osallistujia. Työpajaan osallistuneilla tarkastajilla on molemmilla pitkä kokemus tupakkalain mukaisesta valvonnasta. Työpajan onnistumisen kannalta muiden osallistujien puute ei ollut näin kovinkaan merkittävä.

Työpaja aloitettiin laatimalla tupakkavalvonnasta SWOT-analyysi. Analyysin osa-alueista vahvuudet (S) ja heikkoudet (W) ovat sisäisiä asioita ja taas mahdollisuudet (O) ja uhat (T) ovat toimintaympäristöön liittyviä teemoja (Vuorinen, 2013, s. 67). Sisäiset asiat ovat pääasiassa nyt käsillä olevia asioita ja taas ulkoiset asiat ovat tulevaisuuden haasteita. Jotkut asiat voivat olla sekä vahvuuksia että heikkouksia (Vuorinen, 2013, s. 67). Tupakkalain tärkeimpänä vahvuutena pidettiin molempien tupakkavalvontaa tekevän tarkastajan pitkää työkokemusta ja ammattitaitoa. Helsingissä tupakkavalvontaa tehdään päätyönä, eikä sivutyönä muun valvonnan ohessa. Tämä on mahdollistanut syventymisen tupakkalain vaatimukseen. Työpajassa vahvuutena nähtiin myös Helsingin kaupungin mahdollistamat tietotekniset palvelut ja kokeiluihin saatavat välineet. Tupakkavalvonnassa on ollut käytössä

jo noin kahden vuoden ajan tabletit tarkastusten havaintojen kirjaamiseen tarkastuskohteessa ja ennen tablettien saamista tarkastuksilla käytettiin apuna kevyitä kannettavia tietokoneita. Myös Vati-järjestelmän käyttöönotto on helpottanut ja tehostanut tupakkalain mukaista valvontaa.

Tupakkalain mukaista suunnitelmallista valvontaa tekee Helsingissä kaksi työntekijää. Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan henkilöstöresurssin pienestä vähentämisestä on keskusteltu keväällä 2021. Työpajassa liiallinen resurssien vähentäminen todettiin mahdolliseksi heikkoudeksi.

Lainsäädännön muutoksia pidettiin työpajassa sekä mahdollisuuksina että uhkina. Tupakkalaki ei kaikin puolin ole aivan selkeä laki, mikä vaikuttaa myös valvontaan. Esimerkiksi sähkösavukkeissa käytettävät makutiivisteet ovat työllistäneet tupakkavalvontaa hyvin paljon viime vuosina, kun toimijat ja viranomaiset ovat olleet erimielisiä tupakkalain tulkitsemisesta. Työpajassa laadittu Helsingin tupakkavalvonnan SWOT-analyysi on kuvassa 9.

Kuva 9 Helsingin tupakkavalvonnan SWOT-analyysi

Yrityksen sisäiset asiat	Vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastajien kokemus ja tietotaito - Pystytään keskittymään tupakkavalvontaan, ei sivutyö kuten monessa muussa valvontayksikössä - Tietotekniset mahdollisuudet ja kokeilut 	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> - Pieni valvontasektori, 2 työntekijää - Resurssien pieneneminen liikaa
Ulkoinen ympäristö	Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> - Aktiiviset / kokeilun haluiset asiakkaat - Lainsäädännön muutokset 	Uhat <ul style="list-style-type: none"> - Lainsäädännön muutokset - Pandemiat

Laadittu tupakkavalvonnan SWOT-analyysi laajennettiin 8-kenttäiseksi TOWS-matriisiksi. TOWS-matriisin ideana on tuoda paremmin esiin, miten heikkoudet ja vahvuudet otetaan

huomioon suhteessa uhkiin ja mahdollisuuksiin (Vuorinen, 2013, s. 68). Laadittu Helsingin tupakkavalvonnan TOWS-matriisi on kuvassa 10. Tärkeimpänä muutoskohteena pidettiin etätarkastusta ja sen kehittämisen jatkamista. Etätarkastus on todettu toimivaksi malliksi tupakkalain mukaiseen valvontaan, mutta sitä on vielä kehitettävä. Erityisesti haasteita aiheuttaneelle Questback-ohjelman tilalle nähtiin tarvetta saada parempi ohjelma.

Tupakkavalvonnalle on tehty paljon hyviä toiminta ja työohjeita. Ohjeita ei kuitenkaan kaikilta osin ole pidetty ajan tasalla nopeasti tapahtuneiden muutosten takia. Ohjeistukset olisi hyvä saada päivitettyä ajan tasalle, jotta ohjeista olisi apua muille yksikön työntekijöille, jos molemmat tupakkavalvontaa tekevää tarkastajaa olisi poissa yhtä aikaa.

Tupakkavalvonnassa on tavoitteena valvontasuunnitelman ohjelmakauden 2020-2024 aikana siirtyä toimintatyyppikohtaisesta riskinarvioinnista toimipaikka kohtaiseen riskinarviointiin. Riskiarviointia tehdään pääosin tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella. Riskinarviointiin vaikuttavat myös myynnissä olevat tuotteet. Työpajassa nähtiin riskinarvioinnin kehittämisen jatkaminen tärkeänä, jotta valvontaa voidaan tulevaisuudessa tarvittaessa kohdentaa korkea riskisiin kohteisiin nykyistä paremmin.

Koska lainsäädännön muutokset ovat tupakkavalvonnalle sekä uhka että mahdollisuus, todettiin työpajassa, että tupakkavalvonnassa pyritään jatkossakin lainsäädäntöön vaikuttamaan antamalla lausuntoja lakimuutos esityksiin.

Työpajassa todettiin, että tupakkavalvontaan liittyvien uhkien hallinnassa tärkeitä on jatkaa toimintatapojen kehittämistä. Tupakkalain mukainen valvonta pystytään tekemään tarvittaessa ilman toimistoa toimintatapoihin tehtyjen kehittämisten ansiosta. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa päätökset tehtiin aikaisemmin lomakepäätöksinä. Toimintaa kehitettiin ja keväällä 2021 lupapäätösten käsittely siirtyi kaupungin Ahjo-asiankäsittely ohjelmaan. Ahjon avulla koko prosessi on saatu sähköiseksi, eikä vähittäismyyntilupapäätöksiä tarvitse enää arkistoida paperisina, vaan päätökset arkistoituvat sähköisesti asiankäsittelyjärjestelmään.

Kuva 10 Helsingin tupakkavalvonnan TOWS

Sisäiset	Vahvuudet - Tarkastajien kokemus ja tietotaito - Pystytään keskittymään tupakkavalvontaan, ei sivutyö - Tietotekniset mahdollisuudet ja kokeilut	Heikkoudet - Pieni valvontasektori, 2 työntekijää - Resurssien pieneneminen liikaa
Ulkoiset		
Mahdollisuudet - Aktiiviset / kokeilun haluiset asiakkaat - Lainsäädännön muutokset	Hyödynnä menestystekijät - Jatketaan etätarkastus mallin kehittämistä. Selvitetään mahdollisuuksia vaihtaa Questback-ohjelma toiseen ohjelmaan - Annetaan asiantuntevia lausuntoja ja pyritään vaikuttamaan omalla asiantuntijuudella tupakkalain muutoksiin	Heikkoudet vahvuuksiksi - Päivitetään ohjeet selkeiksi ja ajan tasalle, jotta tarvittaessa muut voivat tehdä akuutteja tehtäviä - Jatketaan riskiarviointia, jotta valvontaa voidaan kohdentaa tarvittaessa nykyistä enemmän
Uhat - Lainsäädännön muutokset - Pandemiat	Uhat hallintaan - Seurataan aktiivisesti lainsäädännön muutoksia ja pyritään ennakoimaan muutoksia - Jatketaan toimintatapojen kehittämistä niin, että toiminta on mahdollista myös etänä	Mahdollinen kriisitilanne - Päivitetään ohjeet selkeiksi ja ajan tasalle, jotta tarvittaessa muut voivat tehdä akuutteja tehtäviä - Ollaan valmiita muuttamaan toimintatapoja nopeastikin

Työpajassa pohdittiin tupakkavalvontaa myös PESTEL-analyysin avulla. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikat ovat vähentyneet joka vuosi siitä lähtien, kun tupakkatuotteiden vähittäismyynti tuli luvanvaraiseksi. Erityisesti tupakkaa myyvien ruokaravintoloiden määrä on vähentynyt. Uusia tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupia haetaan myös aikaisempaa vähemmän. Iso osa uusista myyntiluvista myönnetään jo olemassa oleville myyntipaikoille toimijan vaihtumisen yhteydessä. Helsingissä on muuhun maahan nähden runsaasti etnisiä myymälöitä ja ravintoloita. Vesipiippuihin liittyvät myymälät ja ravintolat ovat lisääntyneet erityisesti viime vuosina. Tupakkalain mukainen vähittäismyyntilupa vaaditaan vain tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä myyville vähittäismyyntipaikoilta. Vesipiippujen, poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden ja höyrykivien myyminen ei näin vaadi vähittäismyyntilupaa. Vesipiiput aiheuttavat haastetta tupakkalain mukaiseen valvontaan myös sen takia, että tupakkalain mukaiset tupakointikiellot ja rajoitukset koskevat vain tupakkatuotteiden, poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden ja sähkösavukkeiden käyttöä. Tästä johtuen höyrykiviä saa polttaa myös ravintolan sisätiloissa, eikä vain rakennusvalvontaviranomaisen hyväksymässä tupakointitilassa. Laadittu Helsingin tupakkavalvonnan PESTEL-analyysi on kokonaisuudessaan kuvassa 11.

Kuva 11 Helsingin tupakkavalvonnan PESTEL-analyysi

Poliittiset - Kaupungin strategia - Jaosto ja lautakunta	Ekonomiset - Käytössä olevat rahat - Vähittäismyyntiluvallisten valvontakohteiden määrä vähentyy, mutta valvontakohteita tulee lisää, kun valvonta alkaa painottumaan ei myyntiluvallisiin kohteisiin	Sosiaaliset - Tupakointikieltoalueet lisääntyvät -> enemmän tarvetta valvontaan - Monikulttuurisuus lisääntyy ja niihin liittyviä kohteita tulee enemmän - Perinteinen tupakointi vähenee
Lainsäädännölliset - Lainsäädännön muutokset	Ekologiset - Kaupungistuminen - Erikoiskohteita tulee lisää	Teknologiset - Kehittyvät työvälineet - Uudet tupakkalain alaiset tuotteet

8 Pohdinta

Työn tavoite oli selvittää, voidaanko etätarkastuksilla korvata vaikuttavasti ja asiakaslähtöisesti osa tupakkalain mukaisista tarkastuksista. Etätarkastusmallin kehittämisen alussa saatiin lakipalveluista ohjeistus siihen, että tarkastuskohteella pitää olla mahdollisuus valita myös perinteinen tarkastus myyntipaikassa. Etätarkastuksen ajankohtaan tarkastuskohde voi vaikuttaa toisin kuin tarkastuskohteessa tehtävään tarkastukseen, joka tehdään ennalta ilmoittamattomana ajankohtana.

Etätarkastetuilta myyntipaikoilta saatiin positiivista palautetta siitä, että etätarkastukselle oli annettu runsaasti vastausaikaa ja että sen pystyi tekemään omiin töihin sopivana ajankohtana. Perinteinen tupakkalain mukainen tarkastus tehdään ennalta ilmoittamattomana ajankohtana, jolloin myyntipaikassa voi olla ruuhkaa eikä vastuuhenkilö ole aina paikalla. Usein myyntipaikoissa pyydetään tarkastajaa tulemaan uudelleen, esimerkiksi muutaman tunnin päästä tai seuraavana päivänä, kun vastuuhenkilö olisi paikalla. Tupakkalain vaatimukset pitäisi kuitenkin olla kaikkien tiedossa, minkä takia tarkastuksen pitäisi onnistua paikan päällä myös ilman vastuuhenkilöä. Etätarkastuksen etuna sekä valvojille että myyntipaikoille on se, että etänä pysytään asioimaan vastuuhenkilön kanssa. Etätarkastuksella vastuuhenkilöä voidaan ohjeistaa paremmin siitä, mitkä asiakirjat jatkossa tulee olla kaikkien työntekijöiden saatavilla myyntipaikassa. Tupakkavalvonnan työpajassa todettiin, että etätarkastuksien avulla myyntipaikkojen tiedot

saadaan paremmin ajan tasalle Vati-järjestelmään. Ajan tasalla olevilla yhteystiedoilla voidaan esimerkiksi tiedottaa valvontakohteita aikaisempaa paremmin tupakkalainsäädännössä tapahtuvista muutoksista ja säännöllisin väliajoin muistuttamaan myyntiluvan haltijoita tupakkalain mukaisista ilmoitusvelvollisuuksista.

Etätarkastuksista saatiin kyselyllä vähittäismyyntipaikoilta palautetta, jota tulisi hyödyntää käyttöönotetun etätarkastusmallin kehityksessä. Etätarkastuksen toteuttamiseen valitun Questback-ohjelman toiminnollisuuksiin ei pystytä vaikuttamaan, esimerkiksi siihen, että yhteen kysymykseen pystyy Questback-ohjelmassa liittämään vain yhden kuvan. Kyselyssä saadun palautteen ja tupakkavalvonnan työpajan perusteella valittua etätarkastusmallia olisi syytä kehittää ja pyrkiä etsimään korvaava ohjelma käyttöön otetulle Questback-ohjelmalle. Paremmalla ohjelmalla etätarkastus voisi olla nykyistä asiakaslähtöisempi.

8.1 Saavatko toimijat etätarkastuksista riittävästi tukea tupakkalain vaatimusten toteutumiseen toimipaikassa?

Tupakkalain vaatimukset ovat pääasiassa hyvin tiedossa vähittäismyyntipaikoissa. Tupakkalain vaatimukset toteutuvat pääosin tarkastuksilla pieniä puutteita lukuun ottamatta hyvin. Useampi vähittäismyyntipaikka toivoi kyselyssä annetussa palautteessa mallikuvia ja tarkempia ohjeistuksia kuvattavista kohteista. Kyselyssä vähittäismyyntipaikoilta saadun palautteen perusteella ja haastattelussa saadun tarkastajan kokemuksen perusteella ohjeistusta tulisi tarkentaa ja kehittää, jotta etätarkastus olisi ohjeistavampi ja neuvovampi tarkastettaville vähittäismyyntipaikoille. Selkeämmän ohjeistuksen avulla tarkastajien ei tarvitsisi pyytää täydennyksiä niin paljon, kuin etätarkastusmallin käyttöönotossa jouduttiin. Etätarkastuksen ohjeistukseen myyntipaikoille olisi syytä lisätä mallikuvia tarkastettavista asioista. Näin valvontaa saataisiin vielä nykyistä enemmän neuvovaksi ja ohjeistavammaksi. Samalla valvonta olisi myös nykyistä vaikuttavampaa, kun myyntipaikat voisivat tarkastuksen aikana korjata puutteita ja näin viranomaisen ei enää tarkastaessaan dokumentteja havaitsisi puutteita. Erityisesti myyntikieltoilmoituksesta olisi hyvä olla tarkentava kuva ohjeistuksessa. Tupakkalain mukaan myyntipisteessä on oltava sanatarkasti myyntikieltoilmoitus: ”Tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myynti alle 18-vuotiaalle on kielletty.”. Monessa

myyntipaikassa on kuitenkin ketjujen omia tai muita myyntikieltoilmoituksia, jotka eivät ole tupakkalain mukaisia.

Myyntipaikat, joihin etätarkastus oli tehty ja jotka vastasivat palautekyselyyn, kokivat saaneensa riittävästi tukea tupakkavalvonnan toteuttamiseen myyntipaikassa. Kukaan kyselyyn vastanneista ei kokenut tarvitsevensa tukea omaavaltasuunnitelman toteuttamiseen myyntipaikassa. Koska tupakkalaissa ei ole viime vuosina tapahtunut vähittäismyyntipaikojen käytännön toimintaan vaikuttavia muutoksia, olivat vaatimukset jo ennen tarkastusta hyvin vähittäismyyntipaikkojen tiedossa kyselyssä saatujen vastausten perusteella. Tupakkalakiin on kuitenkin tulossa todennäköisesti muutoksia syksyn 2021 aikana, joten etätarkastukseen olisi syytä tehdä tarkentavia ohjeita muuttuvasta lainsäädännöstä, jotta myös etätarkastuksella saadaan annettua myyntipaikkoihin samanlaista ohjeistusta, kuin usein perinteisillä tarkastuksilla annetaan tarkastuksen yhteydessä. Näin varmistettaisiin, että etätarkastetut myyntipaikat saavat saman tuen ja ohjauksen tupakkalain vaatimusten toteuttamiseen, kuin ne myyntipaikat, joissa käydään paikan päällä tarkastuksella.

8.2 Saadaanko etätarkastuksilla tarpeeksi tietoa toimipaikasta tupakkalain näkökulmasta?

Tutkimuksen perusteella etätarkastamalla saadaan riittävästi tietoa toimipaikasta tupakkalain näkökulmasta, kun tarkastettavat kohteet valitaan riskinarvioinnin ja tarkastushistorian perusteella. Etätarkastamalla ei voida tarkastaa kaikkea, mitä tupakkalaki vähittäismyyntipaikoilta edellyttää. Tämän takia tupakkalain mukaista valvontaa ei voida tehdä vain etävälineiden avulla. Kaikki tupakkalain mukaiset tarkastuskohteet eivät myöskään sovellu etänä tarkastettavaksi.

Tupakkalain vaatimukset ovat Helsingissä tehtyjen tarkastusten perusteella pääosassa kohteita vähäisiä puutteita lukuun ottamatta kunnossa. Tarkastuksilla havaittuja puutteita hyödynnetään kohteen riskinarviointiin ja tarkastustiheyden määrittämiseen. Etätarkastusta voidaan hyödyntää kohteen riskiarviointiin ja kohteen tarkastustiheyttä voidaan muuttaa etätarkastuksella havaittujen puutteiden johdosta. Myös mikäli paikan päällä tehdyllä tarkastuksella havaitaan paljon puutteita, jotka voidaan tarkastaa etänä, voidaan tämä

tihennetty tarkastus tai seurantatarkastus tehdä etätarkastuksena. Tällaisia puutteita ovat esimerkiksi omavalvontasuunnitelmaan liittyvät puutteet sekä esillä pidettävän myyntilupa-asiakirjan tai myyntikieltoilmoituksen puuttuminen myyntipisteestä.

8.3 Voidaanko muita kokemuksia etätarkastuksista hyödyntää tupakkalain valvonnassa?

Tässä työssä haastateltiin etätarkastuskäytännöistä palotarkastajaa, elintarviketarkastajaa sekä kahta Fimean asiantuntijaa. Tehdyistä haastatteluista saatiin runsaasti tietoa muiden viranomaisten etätarkastuskokemuksista ja tukea Helsingin tupakka valvonnassa tehdyille valinnoille etätarkastamisessa. Kaikki haastatellut kohdensivat etätarkastuksia.

Haastateltavat olivat myös yksimielisiä siitä, että etätarkastaminen on osa tulevaisuuden valvontaa perinteisten tarkastuskäyntien rinnalla.

Tupakkavalvonnan etätarkastusmallissa olisi syytä pohtia, olisiko etätarkastuksesta syytä tehdä ensimmäinen yhteydenotto puhelimitse toimipaikkaan pelastuslaitoksen mallin mukaisesti. Näin saataisiin kohdennettua sähköpostilla lähetettävä lomake suoraan oikealle vastuuhenkilölle ja vain etätarkastuksesta kiinnostuneille tarkastuskohteille. Puhelu vie hieman enemmän aikaa kuin sähköpostin lähettäminen. Ajan käytöllisesti saataisiin säästettyä siinä, ettei muistutus sähköposteihin ja oikeiden sähköpostiosoitteiden etsimiseen tarvitsisi käyttää aikaa. Puhelussa voitaisiin myös ohjeistaa ja neuvoa etätarkastuksen tekemiseen tarkemmin, kuin nykyisessä sähköpostissa ohjeistetaan. Etätarkastusta ennakoivaa puhelua voitaisiin miettiä erityisesti kohteisiin, joihin ei ole tehty aikaisemmin tarkastusta.

Toinen vaihtoehto etätarkastushalukkuuden tiedusteluun voisi olla lähettää nykyisellä mallilla ensin sähköposti. Mikäli sähköpostiin ei saada vastausta voitaisiin jatkossa tämän jälkeen ottaa puhelimitse yhteyttä tarkastuskohteeseen ja tiedustella kiinnostusta etätarkastukseen.

8.4 Millaisilla käytännöillä voidaan tupakkalain mukainen tarkastus toimipaikassa korvata etätarkastuksella Helsingissä?

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että tupakkavalvontaa voidaan tehdä etänä vain sellaisiin tarkastuskohteisiin, joihin se soveltuu kohteen riskinarvioinnin ja valvontahistorian perusteella. Etätarkastusta ei voi tehdä esimerkiksi sellaisiin kohteisiin, joissa aikaisemmillä tarkastuksilla on havaittu huomautettavaa myytävissä tuotteissa, tai kohteessa tarvitaan valvontahistorian perusteella aistinvaraista arviointia. Esimerkiksi kohteita, joissa tarkastuksilla on havaittu ongelmia tupakointitilan ilmanvaihdossa ja tupakan savu on päässyt kulkeutumaan tupakointitilan ulkopuolelle, ei voida tarkastaa etänä. Valvonnan tukena olevaa riskinarviointitaulukkoa tulisi jatkokehittää siten, että sen avulla voitaisiin tarkastuksella havaittujen puutteiden perusteella Vati-järjestelmään merkitä, voidaanko kohteen seuraava tarkastus tehdä etätarkastuksena.

Etätarkastus voisi olla jatkossa toimipaikan ensimmäinen tarkastus.

Vähittäismyyntilupahakemuksen käsittelijän tulisi jatkossa tehdä hakemuksen perusteella arvio siitä, soveltuuko kohde etätarkastettavaksi. Etätarkastuksella saadaan toiminnasta paljon sellaista tietoa, jota ei saada vähittäismyyntilupahakemuksesta. Etätarkastuksessa vastuuhenkilöä voidaan ohjeistaa heti toiminnan alettua ja näin toiminta saataisiin nykyistä paremmin alusta alkaen tupakkalainsäädännön vaatimusten mukaiseksi. Havaittujen puutteiden johdosta kohteeseen voitaisiin mennä myös tarvittaessa seurantatarkastukselle paikanpäälle, jos tehdyssä etätarkastuksessa havaitaan paljon puutteita, joita ei saada korjattua etätarkastuksen aikana. Ensimmäisen tarkastuksen etätarkastuslomake voisi tulevaisuudessa olla erilainen kuin muiden etätarkastusten ja painottua vielä nykyistä paremmin perusasioissa ohjeistamiseen sekä siihen mihin tupakkalain vaatimukset perustuvat. Etätarkastuksen voisi tulevaisuudessa tehdä suunnitelmallisesti aina esimerkiksi kahden kuukauden kuluttua toiminnan alkamisesta niihin vähittäismyyntipaikkoihin, joihin hakemuksen käsittelijä on todennut etätarkastuksen soveltuvan. Näin uudet toimipaikat saataisiin nykyistä nopeammin valvonnan piiriin. Nykyisellä mallilla, kun tarkastuksia ei suunnitelmallisesti ole kohdennettu aloittaneisiin vähittäismyyntipaikkoihin, voi kohteen ensimmäinen tarkastus olla vasta vuoden tai jopa kahden vuoden kuluttua toiminnan alkamisesta.

Tupakkalain mukaisilla tarkastuksilla myyntipaikoissa tulisi jatkossa keskustella myyntipaikan halukkuudesta toteuttaa seuraava tarkastus etätarkastuksena. Tarkastuksella saatu tieto kiinnostuksesta etätarkastusta kohtaan pitäisi saada merkittyä Vati-järjestelmään. Näin vuosittaista tarkastussuunnitelmaa toteutettaessa olisi helpompi erottaa mitkä kohteet tarkastetaan paikan päällä ja mitkä etänä.

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontasuunnitelman 2020-2024 mukaan valvonta on suunnitelmallista ja perustuu jatkuvaan riskien arviointiin. Valvontaa suunnataan niihin kohteisiin, joissa sille on eniten tarvetta. Riskin suuruuteen vaikuttavat mm. toiminnan luonne, laajuus, altistuvien määrä, vaaran vakavuus ja todennäköisyys. Valvontaa voidaan harkita kevennettäväksi silloin, kun toimijan on todettu hoitavan veloitteensa asianmukaisesti. Valvontaviranomaisen on tällöin selkeästi kirjattava perustelut valvonnan keventämiselle. (Valvira, 2019-b, s. 6)

Valtakunnallisen tupakkalain mukaisen valvontaohjelman 2020-2024 mukaan tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevat kohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että oleellimmat tupakkalain näkökohdat tulevat tarkastuksissa huomioiduksi. Valvira on valvontaohjelmassa määrittänyt suunnitelmallisen valvonnan kohteille kohdetyyppikohtaisen tarkastustiheyden. Valtakunnallisen tupakkalain mukaisen valvontaohjelman 2020-2024 mukaan riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei ole Valviran ohjeistuksen perusteella perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteesta kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä. (Valvira, 2019-c, s. 10)

Edellä mainituista seikoista johtuen tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikat on tarkastettava kahden vuoden välein. Kohteessa tehtävä tarkastus voidaan korvata hakemuksen ja kohteessa tehtyjen tarkastusten perusteella tehdyn riskinarvioinnin perusteella etätarkastuksella enintään joka toisella tarkastuksella.

Vuosisuunnitelman laadinnan helpottamista varten Vatista pitäisi saada eroteltua ne kohteet, joiden edellinen tarkastus tehty paikan päällä niistä kohteista, joiden edellinen tarkastus on tehty etänä. Tämä helpottaisi vuosisuunnitelman toteuttamista.

Edellä mainitut ehdotetut käytänteet käydään läpi ympäristöterveysyksikössä syksyllä 2021 ja ne tullaan huomioimaan tupakkalain mukaisen valvontasuunnitelman 2020-2024 päivityksessä vuodelle 2022.

8.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tämä tutkimus toteutettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää hyödyntämällä.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija pohtii jatkuvasti tekemiään ratkaisuja ja näin ottaa kantaa yhtä aikaa sekä analyysin kattavuuteen että tekemänsä työn luotettavuuteen. (Eskola yms., 1998 s. 400).

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä niin sanottuun yleispätevyyteen vaan tarkoituksena on löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 160). Tupakkalain mukainen valvonta on pienin ympäristöterveydenhuollon valvontasektoreista ja valvontaa tehdään usein elintarvikelain mukaisen valvonnan yhteydessä. Tämän takia varsinaisia tupakkalain asiantuntijoita ei haastateltu kuin Helsingin tarkastajaa ja Valviran ylitarkastajaa. Määritellyt haastateltavien sopivuuskriteerit asettavat usein myös rajoitteita määrälle, koska voi olla haaste löytää tutkittavasta asiasta tietäviä henkilöitä. (Tuomi, Sarajärvi, 2018, s. 103) Vaikka etätarkastaminen on vielä suhteellisen tuore valvonnan muoto, saatiin muita asiantuntijoita haastateltua tutkimukseen hyvin.

9 Johtopäätökset

Tupakkavalvontaa voidaan pitää asiakaslähtoisempänä, kun valvontakohde voi itse vaikuttaa siihen millainen tarkastuskohteeseen tehdään. Tietoteknisten ratkaisujen kehittyminen vaikuttaa etätarkastuksen toteutukseen. Käyttöön otetut ohjelmat eivät ole parhaat mahdolliset asiakaslähtöisyyden kannalta. Paremmilla tietoteknisillä ratkaisuilla, selkeämmillä tarkastuskysymyksillä ja etätarkastuksen paremmalla ohjeistuksella voitaisiin

parantaa nykyisestä etätarkastuksen asiakaslähtöisyyttä ja näin myös valvonnan vaikuttavuutta.

Etätarkastuskokemusten ja haastattelujen perusteella tupakkalain näkökulmasta etätarkastuksilla saadaan riittävästi tietoa, kun etätarkastuskohteen valinnassa hyödynnetään kohdekohtaista riskinarviointia, kohteen valvontahistoriaa ja valitaan tarkastettavat asiat niin, että ne voidaan tarkastaa etänä.

Tupakkalain vaatimukset ovat pääasiassa hyvin toimipaikoissa tiedossa. Toimijat eivät myöskään kaivanneet tukea ja ohjausta tupakkalain mukaisen omavalvonnan toteuttamiseen myyntipaikassa. Etätarkastuksen voidaan katsoa riittävän tupakkalain mukaiseen ohjaukseen ja neuvontaan.

Perinteisillä tarkastuksilla havaittujen puutteiden korjausta tulisi nykyistä matalammalla kynnyksellä pyytää todentamaan toimijoiden lähettämällä kuvilla ja dokumenteilla. Näin tupakkavalvontaa saataisiin nykyistä vaikuttavammaksi.

Etätarkastuksilla ei voida korvata kokonaan kohteissa tehtäviä tarkastuksia.

Etätarkastaminen on kuitenkin kiinteä osa Helsingin kaupungin tulevaisuuden tupakkalain mukaista valvontaa.

9.1 Jatkotutkimus ja -kehittämisaiheita

Toisin kuin Helsingissä, lähes kaikissa muissa ympäristöterveydenhuollon valvontayksikössä tupakkavalvontaa tehdään elintarvikelain mukaisten tarkastusten kanssa samalla.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoista osa on kuitenkin elintarvikelain mukaiselta tarkastustiheydeltään harvemmin kuin joka toinen vuosi tarkastettavia, esimerkiksi kioskit ja pienet elintarvikemyymälät. Osa tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikoista on myös sellaisia, joihin ei tehdä lainkaan elintarvikelain mukaista suunnitelmallista valvontaa, esim. pubit, joissa ei ole ruoan tarjoilua. Etätarkastusta voitaisiin hyödyntää muissa valvontayksiköissä erityisesti silloin, kun toimipaikkaan ei ole muuta suunnitelmallista valvontaa. Olisi mielenkiintoista selvittää, onko kunnissa, joissa tupakkalain mukaiset tarkastukset tehdään yhdessä elintarvikelain mukaisten tarkastusten kanssa, kiinnostusta ja

innostusta toteuttaa tupakkalain mukaista etävalvontaa. Tässä opinnäytetyössä esitetyt haasteet ja onnistumiset etätarkastamisessa voivat toimia esimerkkinä muille valvontayksiköille omien etätarkastusmallien suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Tässä työstä saatuja kokemuksia suunnitelmallisista tupakkalain mukaisista etätarkastuksista sekä haastatteluista saatuja tietoja muiden viranomaisten etätarkastuksista, voidaan hyödyntää myös Helsingin kaupungin ympäristöterveysyksikön muiden valvontakohteiden etätarkastusten kehittämisessä.

Lähteet

- Eskola, J.;& Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
<https://ellipslibrary.com/ham/9789517685047>
- Euroopan komissio. (n.d.-a). *Tupakan mainonta ja sponsorointikielto*
https://ec.europa.eu/health/tobacco/advertising_fi
- Euroopan komissio. (n.d.-b). *Savuttomat ympäristöt* . Noudettu osoitteesta
https://ec.europa.eu/health/tobacco/smoke-free_environments_fi
- Fimea. (8. 7 2020). *Fimea aloittaa apteekkien etätarkastukset*. Lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskus: <https://www.fimea.fi/-/fimea-aloittaa-apteekkien-etatarkastukset>
- Hallintolaki (434/2003) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- Hallituksen esitys eduskunnalle tupakkalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 15/2016*.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160015.pdf>
- Hartikainen, T. (2017). *Ympäristöterveydenhuollon opas kuntapäätäjille*.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/ymparistoterveydenhuollon_opas_kuntapaattajille.pdf
- Heloma, A.;Danielsson, P.;Ollila, H.;Sandström, P.;& Vakkuri, J. (2012). *Kohti savutonta Suomea, Tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90868/URN_ISBN_978-952-245-640-3.pdf?sequence=1
- Helsingin kaupunki. (2019). *Helsingin tupakka- ja lääkelain mukainen valvontasuunnitelma 2020-2024*. <https://www.hel.fi/static/ymk/lomakkeet/tupakkalain-valvontasuunnitelma.pdf>
- Helsingin kaupunki. (2020). *Helsingin kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2020–2024, päivitys vuodelle 2021*.
<https://www.hel.fi/static/ymk/lomakkeet/ymparistoterveydenhuollon-valvontasuunnitelma.pdf>
- Hirsjärvi, S.;& Hurme, H. (2008). *Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*.
<https://ellipslibrary.com/hamk/9789524958868>
- Päihdelinkki.fi. (23. 11 2020). *Tupakoinnin yleisyys Suomessa*.
<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/tupakka-ja-muut-nikotiinituotteet/tupakoinnin-yleisyys-suomessa>

Ruokavirasto. (2020). *Etätarkastus*.

<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/luomutuotteet/valvonta/etatarkastus/>

Ryynänen, T. (2021). *Etävalvontamallin kehittäminen Helsingin kaupungin pelastuslaitokselle*. [opinnäytetyö, Laurea ammattikorkeakoulu].

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202102192465>

Savuton Suomi. (n.d.). *Aikajana*. <https://savutonsuomi.fi/kohti-savutonta-suomea/aikajana/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2011). *TUPAKKASOPIMUS TUTUKSI Tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus, (WHO FCTC) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:3*. Sosiaali- ja terveysministeriö.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72744/URN%3ANBN%3Afi-fe201504226793.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2012). *TUPAKKALAINSÄÄDÄNTÖ perusteluaineistoinen (2012:11)*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69910/978-952-00-3352-1.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2018). *Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 21/2018. Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen: Työryhmän toimenpideehdotukset*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160888>

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä 593/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160593>

Suomen ASH. (ei pvm). *Tupakointi*. Haettu 20. 5 2021 osoitteesta <https://suomenash.fi/tupakka/tupakointi/>

THL. (2019). *Tupakkatilasto 2018*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Tilastoraportti 44/2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121046603>: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121046603>

Tietoarkisto. (n.d.). *Kyselylomakkeen laatiminen*.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>

Tukes. (23. 8 2018). *Konserni- ja etätarkastukset uutta kemikaalilaitosten valvonnassa*.

Haettu 21. 5 2021 osoitteesta Turvallisuus- ja kemikaalivirasto: <https://tukes.fi/-/konserni-ja-etatarkastukset-uutta-kemikaalilaitosten-valvonnassa#293e2749>

- Tukes. (6. 5 2020). *Blogi: Etätarkastukset kannustavat vastuullisuuteen korona-aikanakin*.
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto: <https://tukes.fi/-/blogi-etatarkastukset-kannustavat-vastuullisuuteen-korona-aikanakin#293e2749>
- Tuomi, J.;& Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Uudistettu painos*.
Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tupakkalaki 549/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549>
- Valvira. (8. 9 2016). *Asuntoyhteisöt*. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto :
https://www.valvira.fi/tupakka/tupakointikiellot_ ja _rajoitukset/asuntoyhteisot
- Valvira. (30. 1 2019-a). *Ympäristöterveydenhuolto*. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto: <https://www.valvira.fi/ymparistoterveys/ymparistoterveydenhuolto>
- Valvira. (9. 9 2019-b). *Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma*. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
<https://www.valvira.fi/ymparistoterveys/ymparistoterveydenhuolto/ymparistoterveydenhuollon-yhteinen-valtakunnallinen-valvontaohjelma>
- Valvira. (2019-c). *Valvontaohjelmia 3:2019. Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2020–2024*. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto:
https://www.valvira.fi/documents/14444/248380/Tupakkalain_valvontaohjelma_2020_2024.pdf/b8146b38-e53c-5761-fb5b-98789b6fc796?t=1568014485352
- Valvira. (1. 3 2019-d). *Laittoman kaupan ehkäisy*. <https://www.valvira.fi/tupakka/laittoman-kaupan-ehkaisy>
- Valvira. (27. 1 2021). *Tupakka*. Noudettu osoitteesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto: <https://www.valvira.fi/tupakka>
- Valvira. (1. 27 2021). *Tupakka*. Tupakka <https://www.valvira.fi/tupakka>
- Vuorela, R. (6. 11 2020). LÄÄKEALAN TOIMIJOIDEN VALVONTA Etätarkastuksista uusi työkalu valvontaan. *SIC!*, 2020 (4).
https://sic.fimea.fi/arkisto/2020/4_2020/palstat/etatarkastuksista-uusi-tyokalu-valvontaan
- Vuorinen, T. (2013). *Strategiakirja 20 työkalua*. Helsinki: Alma Talent.
<https://ellibslibrary.com/hamk/978-952-14-2061-0>
- WHO. (2020). *WHO report on the glbal tobacco epidemic, 2021, Addressing new and emerging products*. Geneva: World Health Organization.

Liite 1: Teema-alueet

TARKASTUSKÄYTTÖNNÖT

- Tarkastusten tekeminen
- tapahtuneet muutokset
- suunnitellut muutokset

TARKASTUSMÄÄRÄT

- muutokset

ETÄTARKASTUKSET

- Onko käytössä?
- Toteutus
- Saatava tieto
- Soveltuvat kohteet
- Tulevaisuus
- Edut
- Haasteet

Liite 2: Palautekysely etätarkastetuille vähittäismyyntipaikoille

Palautekysely tupakka- ja lääkelain mukaisesta etätarkastuksesta

Myyntipaikkaanne on tehty tupakkalain mukainen etätarkastus. Toimintamme kehittämiseksi, pyydämme teiltä palautetta etätarkastuksesta sekä tupakkalain mukaisesta valvonnasta. Kyselyyn vastaaminen vie noin 5-10 minuuttia. Kysely on avoinna 15.5.2021 asti.

Mikäli teillä on kysyttävää palautekyselystä tai tupakka- ja lääkelain mukaisesta valvonnasta, voitte olla yhteydessä: Anna Petäjäniemi (09 310 32059) tai tupakkalupa@hel.fi

1) Vähittäismyyntipaikkanne on

- Elintarvikemyymälä
- Tavaratalo
- Kioski
- Ravintola

2) Onko myyntipaikkaanne tehty muita tarkastuksia etänä kuin tupakka- ja lääkelain mukaiset tarkastukset?

- Ei
- Kyllä, mikä?

3) Sähköpostissa annettu ohjeistus etätarkastuslomakkeen täydentämiseen oli

- Erittäin selkeä
- Selkeä
- Epäselvä
- Erittäin epäselvä
- En osaa sanoa

4) Avoin palaute sähköpostin ohjeistuksesta**5) Miten etätarkastuksen kysymyksiin vastaaminen onnistui sähköisellä lomakkeella?**

- Erittäin helposti
- Helposti
- Huonosti

- Erittäin huonosti
- En osaa sanoa

6) Avoin palaute sähköisestä lomakkeesta

•

7) Kuinka tupakkalain vaatimukset myyntipaikoille olivat tiedossanne ennen etätarkastusta?

- Erittäin hyvin
- Hyvin
- Huonosti
- Erittäin huonosti
- En osaa sanoa

8) Pohditteko tupakkalain vaatimuksia etätarkastuskyselyä täydentäessänne?

- Erittäin paljon
- Melko paljon
- Melko vähän
- Erittäin vähän
- En osaa sanoa

9) Oletteko saaneet ohjeistusta ja neuvontaa tarkastuskäynneillä myyntipaikassanne paikan päällä tupakkalain vaatimusten toteutumiseen? Vastatkaa ”en osaa sanoa”, jos myyntipaikkaanne ei ole tehty tarkastuskäyntiä paikan päällä.

- Paljon
- Melko paljon
- Melko vähän
- Vähän
- En osaa sanoa

10) Avoin palaute tupakka- ja lääkelain mukaisista tarkastuskäynneistä

•

11) Miltä osin etätarkastusta tulisi kehittää, jotta siitä olisi enemmän hyötyä myyntipaikallenne? (valitse 1 tai useampi)

- Etätarkastus oli nykyisellä tavalla toimiva
- Sähköpostin ohjeistusta tulisi kehittää
- Sähköisen kyselylomakkeen kysymyksiä tulisi kehittää

- Sähköisen kyselylomakkeen ominaisuuksia tulisi kehittää
- Tarkastuskertomus
- Joiltain muilta osin, miten?

Tämä ruutu näkyy ainoastaan esikatselutilassa.

Seuraavien ehtojen on täyttyvä, jotta tämä kysymys olisi näkyvissä:

Jos kysymys Miltä osin etätarkastusta tulisi kehittää, jotta siitä olisi enemmän hyötyä myyntipaikallenne? (valitse 1 tai useampi) sisältää minkä tahansa seuraavista

- Sähköpostin ohjeistusta tulisi kehittää

12) Miten sähköpostin ohjeistusta tulisi kehittää?

Tämä ruutu näkyy ainoastaan esikatselutilassa.

Seuraavien ehtojen on täyttyvä, jotta tämä kysymys olisi näkyvissä:

Jos kysymys Miltä osin etätarkastusta tulisi kehittää, jotta siitä olisi enemmän hyötyä myyntipaikallenne? (valitse 1 tai useampi) sisältää minkä tahansa seuraavista

- Sähköisen kyselylomakkeen kysymyksiä tulisi kehittää

13) Miten sähköisen kyselylomakkeen kysymyksiä tulisi kehittää?

Tämä ruutu näkyy ainoastaan esikatselutilassa.

Seuraavien ehtojen on täyttyvä, jotta tämä kysymys olisi näkyvissä:

Jos kysymys Miltä osin etätarkastusta tulisi kehittää, jotta siitä olisi enemmän hyötyä myyntipaikallenne? (valitse 1 tai useampi) sisältää minkä tahansa seuraavista

- Sähköisen kyselylomakkeen ominaisuuksia tulisi kehittää

14) Miten sähköisen kyselylomakkeen ominaisuuksia tulisi kehittää?

Tämä ruutu näkyy ainoastaan esikatselutilassa.

Seuraavien ehtojen on täyttyvä, jotta tämä kysymys olisi näkyvissä:

Jos kysymys Miltä osin etätarkastusta tulisi kehittää, jotta siitä olisi enemmän hyötyä myyntipaikallenne? (valitse 1 tai useampi) sisältää minkä tahansa seuraavista

- Tarkastuskertomus

15) Miten tarkastuskertomusta tulisi kehittää?

•

16) Valvontasuunnitelmamme yhtenä painopisteenä on tupakkalain omavalvontasuunnitelman tukeminen. Koetteko saaneenne riittävästi ohjeistusta ja neuvontaa tupakkalain mukaisen omavalvonnan toteuttamiseen myyntipaikassanne?

- Kyllä
- En osaa sanoa
- En, millaista tukea kaipaisit?

17) Avoin palaute tupakka- ja lääkelain mukaisesta valvonnasta Helsingin kaupungille

•

•